

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

**strazburg
hatıraları**

samet ağaoğlu

Strazburg
hatıraları

STRAZBURG HATIRALARI

SAMET AĞAOĞLU

TÜRKİYE BASIMEVİ — İSTANBUL
1 9 6 2

Gravürler :

R e s s a m

RİFAT CEVDET AKÇİZ

ve

Kapak Kompozisyonu

TURHAN OLGAC

tarafından yapılmıştır.

İ K İ N C İ B A S I

Bu ikinci basıda, birçok kelimeler benimsediğim öz türkçe ile değiştirilmiş, fakat üsluba dokunulmamıştır.

S. Ağaoğlu

İÇİNDEKİLER :

Ön söz	7
--------------	---

İHTİSASLAR

İlk Görüş	13
Strazburg Geceleri	16
Katedral	19
Üniversite	22
Ren	27

HATIRALAR

5. A. Rue Prechter	33
Atyas	33
Febüs	41
Naoma	54
Stamarof	61
Rahibin Aşkı	71
Bin Çinli Arkadaşım	80
Ayrılış	91

*“Bu hâtıraları beraber yaşadığımız ve
şimdi beraber düşündüğümüz aziz hayat
arkadaşım Neriman’a!”*

Garbın, bu yazları yağmurlu, kışları açık ve berrak ha-
valı şehrinde iki sene talebe olarak yaşadıktan sonra, İhtiyar
(Teofil Gotye) vapurunun üçüncü sınıf güvertesinden İstan-
bul’un mütevekkil ve muhteşem gölgesini tekrar gördüğüm
fecir vaktinde, artık ömrümün ikiye ayrılmış bulunduğunu,
gidenin bir daha gelmeyeceğini düşündüm.

Ciddî ve sert baba ocağında, ciddî ve sert Ankaranın
ağaçsız, kayalıklı tepelerinde mutlak surette hür ve serâzâd
olacağım seneleri tahayyül ederek sonsuz heyecanlara boğul-
duğum günlerden sonra, bir gün kendimi, hemen hemen neden
ve niçin geldiğimi dahi bilmeden, Strazburg’da bulmuştum.
Burayı galiba benden evvel gitmiş bir arkadaşın mektubu ha-
tırlatmıştı. Yerini haritada, ilk gençlik senelerimin büyük has-
reti olan hürriyeti doya doya tadabileceğim kadar uzak gör-
müştüm.

Bir şilep beni Karadeniz’den Varna’ya götürmüş, bir gece
yarısı şişman ve bir Anadolu köylüsü gibi tatlı bir edâ ile
türkçe konuşan Bulgar şimendifer kontrolörü ile Ruscuk’ta
eski dostlar gibi kucaklaşarak ayrılmıştım.

Tuna ve Viyana! İşte Strazburg’dayım.

Yağmurlu ve serin bir sabah Strazburg garına inen mağ-
rur, kendini beğenmiş, etrafa istihfafla bakan genç, iki sene

sonra yine yağmurlu ve serin bir akşam, aynı gardan, benliğinin bu mânasız ve lüzumsuz çıkıntıları tamamen törpülenmiş olarak trene bindi. Ruhunda ve kafasında büyük değişiklik olmuştu. İnsani rekabetin ağır ıstırabını tatmış, dudaklarındaki mağrur tebessüm yerini düşünen bir çizgiye bırakmış, bu şehrin potasında kaynamış ve pişmişti.

Yaşanmış hayat kadar vâzih rüyalar vardır. Bunlar şehirleri, bahçeleri, dağları, denizleri ve insanları ile bir başka âleme aittirler. Onları zaman zaman hakikî hayatla karıştırır ve görüldüklerinden çok daha sonra birdenbire hatırlıyarak, rüya olduklarını buluncaya kadar kimdir, neresidir diye kendi kendimize sorar dururuz.

Hayatımın bu iki senelik parçasını ondan ayrıldığım gündenberi böyle bir rüya gibi hatırlıyorum ve bunun içindir ki, yazdığım bu ihtisas ve hâtıralarda hayal ve hakikat birbirine karışmıştır.

Bıraktığım Strazburg Fransızdı. Şimdi Almandır. Yarın belki yine Fransız olacak!

Fakat biz orada, Türk, Fransız, Alman, İngiliz, Çinli ve Amerikalı olarak yalnız birer insandık. İnsan olarak birbirimizi çıldırasıya sevdik ve yine insan olarak birbirimizden öylesine nefret ettik.

Tekrar karşılaşmaları artık bir mûcize kadar güç olan bu insanlar birbirlerine bir tahattur imkânından başka bir şey bırakmadılar.

Orada bizi birleştirmiş veya ayırmış olan sevgi ve kinlerimizi, rekabet ve kavgalarımızı, kahkaha ve göz yaşlarımızı, hiddet ve sevinçlerimizi şimdi bu imkân çerçevelemektedir.

(Bu birinci ön sözde hiç bir değişiklik yapılmamıştır.)

İKİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ

Aradan on altı yıl geçti. Strazburg Hâtıraları'nı yazdığım tarihten beri de tam 29! Yirmiiki yaşında idim, şimdi elli bir! İlk kitabım olarak henüz mürekkep ve matbaa kokan küçük eilde garip bir sevgi ile baktığım gün, iyi bir memur ve kendinden bahsettirebilen bir hikâyeci olmaktan daha ileri bir emelim yok gibi idi. Sonra birçok günler, haftalar, aylar; arzular, heyecanlar, onları canlandıran hâdiseler getirdiler. Sonunda kendimi politikanın ortasında buldum. Bu hayat da bana büyük heyecan, çalışmak ve sanat ihtirasımı memlekete bu en yüksek seviyeden hizmet sahasında kullanmak kuvvetini verdi. Yine hikâye yazdım; fakat daha çok konuştum! On beş yıl da böyle akıp gitti. Bir bahar sabahının alaca karanlığında, kader kollarımdan tutarak, beni politika dünyasından, biraz da yorgun çekip aldı.

Bu satırları yazdığım anda, ömrümün kalan parçasını, eğer bana bırakırlarsa, az da olsa, belki vine sanatın aydınlatabileceğini düşünüyorum. İlk eserim, önümde ümit ve cesaret veren bir gülümseme gibi duruyor, ona bakıyorum, rüyasız geceye daha vakit var diyorum, içimden bir ses fısıldıyor :

Yeni sabahın müjdecisi yine o olsun !

İHTİSASLAR

İ L K G Ö R Ü Ő

Yolculuk sırasında tanıştığım Paris'e giden genç Avusturyalı mühendis kolumu tuttu, «İşte,» dedi, «Strazburg'un meşhur katedrali. Bakın biraz sağda.»

Gece başlayan yağmur Fransa'ya doğru kuvvetlenmişti. Camlar buğulanmış, ufuk yaklaşmıştı. Buguyu silerek baktım. Ağaçlar ve fabrika bacaları arasında ince bir gölge bulutlara doğru yükseliyor!

Mekteplerin ilk sınıfları için yazılmış coğrafya kitaplarında çöllerin seraplarını gösteren resimler vardır. Katedral bir serap resmi gibi karşımda duruyor.

Ben bu ilk görüşün intibasını orada kaldığım müddetçe hep yaşadım. Bu şehirde geçirdiğim günler benim için birer serap silsilesi oldular. Gittim ve geldim. Ancak şimdi, yeni yeni, hâtıralarım belli çizgiler içinde canlanıyor.

Burası iki yüz bin kişilik meşhur bir şehirdir. Burası igneden otomobile kadar yapan bir sanayi

merkezidir. Burası dün Almanya'nın Fransa'yı gözetliyen, bugün Fransa'nın Almanya'yı tehdit eden gözüdür.

Bu cümlelerin hiç biri benim gördüğüm, tanıdığım, sevdiğim Strazburg'u anlatmıyor. Ben diyorum ki, burası en güzel tezatların bir araya toplandığı yerdir, ve biz öğrenciler bu tezatlar arasında yalnız kalbimiz ve hissimizle yaşıyoruz.

Orada hocalarımıza hürmet etmekten başka kayıtlı tanınmadık. Hür, hür, sonsuz derecede hürdük. Geçmişimiz de geleceğimiz de bizim için hâtıralardı, sanki. Her gün en derin bir aşk ile seviyorduk ve böyle bir aşk gecesinin sabahında uyandığımız zaman on saat önceyi bir kitapta okuduğumuz, bir arkadaşdan dinlediğimiz maceralar gibi düşünüyorduk.

Belki, altı bin öğrenci kırk lisan konuşuyorduk. Renk, boy, ses farkları o kadar çok ve derindi ki, birbirimizle konuşurken nasıl oluyor da aynı fikirler üzerinde anlaştığımıza hayret ediyorduk. Zaten hislerimiz, anlayışlarımız geceye, gündüze, karnımızın aç veya tok bulunduğuna, sevdiğimizin sarışın veya esmer oluşuna göre durmadan değişiyordu.

Sonra Alzas'lıları da sevmiyorduk. Niçin? Bunlar sevimli insanlardır. Biz yabancılara kızmakla beraber zararları dokunmaz. Bizim onlardan hoşlanmayışımızın en büyük sebebi konuştukları lisandı. Bu memlekette gördüğüm şaşırtıcı tezatların biri de bu oldu. Alsazca Almanların anlamakta zorluk çektikleri bir Alman lehçesi imiş. Lisandan ziyade insiyakî seslere benziyor. Bir arkadaşım bana zarif Almanca ile bu kaba lisanın birleştikleri noktayı bulduğunu söyledi ve anlattı: «Sen Almanca bilmiyorsun. Bak şimdi! Küçük Alman çocuklarının kelimelere verdikleri sesler bu Alzasçada ki seslerin hemen hemen aynıdır.

«Asıl Alman çocukları beş yaşından sonra bu

sesleri düzeltirler. Alzasca pek iptidai Almanların lisanı, belki tarihten önceki Almancanın devamı!»

Alzasça en başta Alzas'lı kadın için bir felâket! Bazan sokakta bir köşeden birdenbire muhteşem bir kadın karşınıza çıkıverir. Güzeldir, lâtif bir üslûp üzerinde yükselen vücudunun taşıdığı baş, güneş gibi insanı çarpabilir. Bir ân için zannedersiniz ki, bu kadının dudakları dünyanın en güzel ahenkli lisanını konuşmakta! Fakat heyhat! hayal kırıklığınız onu dinlediğiniz zaman ne hazindir! Kabala, kalın, acayip bir konuşma kulaklarınızı tırmalar. Deminki güzellik feci bir gülünçlüğe dönmüştür.

Bunu iyi bilen Alzaslı kadın yavaş yavaş Fransızca konuşmağa çalışıyor. Onun bu hevesi ne Fransızların gayretinden, ne de kozmopolit oluşundan. Alzas'lılar kendi milliyetleriyle çok gururlanırlar. Onlar için Alzas her şeydir. Genç Alzaslı kızın Fransızca konuşmak istemesi yalnız kendi lisanının kabalığını bildiğindendir.

Kimbilir, belki de yanılıyorum.

STRAZBURG GECELERİ

Ah bu Strazburg geceleri! Onları yapan renk ve ışık değil! Sokaklar karanlık ve çoğu zaman hava bulutludur. Fakat gündüzleri aynı lisanın fransızcanın etrafında cinslerini, ırklarını unutan, bu dil ile derslere giden, edebiyata, ilme, politikaya ait konular etrafında birbirine karışan, aynı sınıfta, aynı mütalâahanede, aynı lokantada yanyana oturan insanlar, akşam olunca ana dillerine, ecdat âdetlerine, kendi ırklarının ruhlarına dönüyorlar.

İnsiyakî yaklaşımlarla her genç kendi hemşerisini buluyor. Dudaklarında insana daussılalı bir keder veren şarkılarla, Ruslar stepletin hayaline, Bulgarlar Makedonya ve Balkan dağlarının dumanlı tepelerine, Çinliler sarı toprakların hasretine dalıyorlar. Üniversite o zaman yalnız Avrupalılara ve Alzaslılara kalıyor. Gerçek Alzas da yine geceleri kendini gösteriyor ve bu insanlar ile biz şarklılar arasındaki fark ortaya çıkıyor. Onlar kahvelerde,

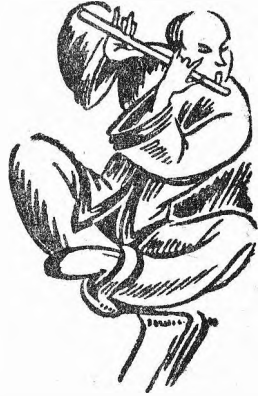
barlarda, meyhanelerde içip eğleniyorlar. Bizler تنها köşelerde ve hep memleket üzerinde konuşuyoruz.

Medeniyet, mesafeleri ne kadar kısaltırsa kısaltsin memleket ve vatan yine kalacak! Mademki böyle içinden yetiştığımız toprağın ruhlarımıza verdiği hasretler var!

Çinli bir arkadaşım vardı. Oxford'da edebiyat doktoru olmuş, Strazburg'da felsefe doktoru olmağa çalışıyor. Onu umumî kütüphanede tanımıştım. Sabah saat sekizden akşam sekize kadar okuyor ve yazıyordu. Uzaktan bakardım. Saçsız sarı başının satırlar ve kitaplar arasında tuhaf, biraz korkunç, biraz güzel bir mânası vardı. Çinlilerin fildişini ipek gibi nasıl işlediklerini anlıyordum. Tezini öylesine bir dikkatle ve özenerek hazırlıyordu ki muhakkak, harikulâde bir numara alacaktı.

Az konuşuyordu. Ona ne bir kahvede, ne bir eğlence yerinde rastlamak mümkündü.

Bir gece Galya'nın (1) önünden geçerken odasında aydınlık gördüm. Rahatsız edeceğimi bildiğim halde, konuşmak istedim. Kapının önünde biraz durdum. İçeride ilk defa işittiğim bir besteyi, ne olduğunu bilemediğim bir âlet çalıyordu. Kapıyı vurdum. Galiba işitmedi. Açtım ve içeri girdim. O zaman karşıma benim kütüphanede tanıdığım Çinli

(1) Büyük öğrenci pansiyonu.

değil, belki ancak Çinde tanıyabileceğim Çini çıktı. Karyolasının üzerinde bağdaş kurmuştu. Elinde bizim flütlere benzeyen bir âlet vardı. Gözlerinden sarı yanaklarına bir dizi gözyaşı akıyordu.

Beni görünce şiddetle utandı, ayağa fırladı, af istedi. Gözünün yaşını acele acele silmeğe çalıştı. Ben ona hiç bir şey sormıyacaktım. Niçin ağladığını biliyordum. Kendisi söyledi:

«Burası beni sıkıyor. Bu toprağı, bu havayı, bu insanları sevmiyorum. Yüreğimde vatandaşlarımın sayısı kadar acı var. Bu acı böyle her gece beni ağlatıyor!»

Renk ve ışıkların değil, ruhların yaptığı geceler!

Bir Rus arkadaş bana, «Geceleri beni aramayın, çünkü o zaman kendi milletimden başka birisi ile konuşmağa dayanamıyorum,» demişti.

Üniversitenin arka kısmında yanyana iki yol var. Goethe ve Herder sokakları!

Bir gece yarısı oturduğum pansiyona daha kestirme oluyor diye buradan geçiyordum. Birdenbire karşıma üç aydanberi Strazburg'da olan genç bir İranlı çıktı. Elektriğin hafif sarı ışığında yüzü bana incelmış ve küçülmüş gibi geldi. Kolumdan tuttu, «benimle beraber yürü,» dedi, «bizim İranlı arkadaşlar Paris'e gittiler. Ben yalnız kaldım. İstiyorum ki, yanımda hiç olmazsa bize yakın birisi olsun. Sen Türksün ve bana çok yakınsın!»

Sonra uzun uzun bilmem hangi şairin şiirini söylemeğe başladı.

Biz Türkler de aynı hisler içindeydik.

Keçiören'in çıplak tepeleri, bodur ağaçlı bağları gözümün önünden gitmezdi. Toz bulutları içinde Ankara'yı görürdüm. Lisenin taş bir kışlaya benzeyen hayali beni saatlerce düşündürürdü.

KATEDRAL

“Katedrale ikinci çıkışımız!

İkimizde de karşık endişeler vardı. Ben sana çıldırasıya âşık olduğumu hissediyordum. Sen bir gün ayrılmak ihtimalinden ürküyordun. Yüzlerce metre yüksekte aklıma birden gelen şu oldu: Elele tutarak kendimizi boşluğa bırakmak, aşağıda, taşların üstüne kof bir sesle düşerek bir daha kalkmamak üzere uzanmak!

Yüzüne baktım. Sararmıştın. Benimle beraber ölür müsün? dedim.

Koyu siyah gözlerinde itirazsız bir teslimiyet bana cevap verdi.”

(1)

(Bir mektuptan)

Bir tarafı parmak gibi uzamış ve incelmış bir demir ve taş yığını! Önünde, arkasında, içinde, merdivenlerinde dünyanın dört tarafından gelmiş insanlar! Göbeklerinin tam üstünde birer şişkin, kara mide gibi sarkan dürbünlerini en küçük bir

(1) Değişiklik yapılmamıştır.

noktanın önünde dakikalarca gözlerinde tutan Amerikalılar! İnce bellerini levent delikanlıların sevdalı kollarına bırakmış, neş'e ve hareketten ibaret genç kızlar! Arada bir siyah cübbe ve uzun tesbih!

Gotik tarzının en güzel eserlerindenmiş! İlk temel taşının toprağa konulduğu günden son süsünün bitmesine kadar dört yüz yıl geçmiş! Tam dört asır san'at ve din birbirinden iman ve âhenk alarak çalışmış! Goethe ilk felsefe heyecanlarını yerden yüz seksen metre göğe yükselen kulesinden, yemyeşil Alzas ovalarının ufuklarına bakarken duymuş!

Ben yirmi üç yaşında bir öğrenci! Hür ve sonsuz rüyalar içindeyim. San'at kaidelerini bilmem ve her sabah gözümü açtığım zaman odamın penceresinden gördüğüm bu ince, uzun hayalin karşısında bir mimarın, bir heykeltraşın veya bir ressamın fikir ve hükümlerine yabancıyım. Onu yirmi üç yaşımın adesesinden yalnız bir insan olarak seyrettim. Gündüz bol ışık altında geniş kapısının kubbesinde üç yüz altmış beş azizin heykelini taşıyan, bir tarafı incelmış bir demir ve taş yığımına benzettim.

Şimdi kuşların ve yılların durmadan kirlettikleri bu heykeller, bu bir araya getirilmiş mukaddes insanlar hayatlarında birbirlerinden ne kadar uzaktılar, birbirlerine ne kadar yabancıydılar!

Kulenin tâ tepesine kadar tabii büyüklükte at üstünde, ayakta, harp vaziyetinde, dua ve takdis halinde kocaman bir çok heykeller daha var. Acaba bu ağır taşları oralara nasıl çıkardılar?

Tavana yakın dar ve renkli pencerelerinden ancak girebilen ışıkla daimî bir şafak aydınlığında kalmış içi, bana bir bıçak yüzü gibi soğuk ve dar geldi. İnsanlar burada yalnız omuz ve kol hatlarından ibaret kalıyor.

İsa'nın çarmıhta kıvrılmış vücudu önünde bu yarı aydınlık içinde dâz çökmüş genç kızlar gördüm ki, gözlerinden derin bir tevekkülün masumlaştırdığı yüzlerine yaşlar dökülüyordu!

Anatole France'ın bir kitabında okumuştum:

Genç bir kadın Meryem'in resmi önünde yalvarıyor:

«Ey mukaddes ana! Senki, günah yapmadan doğurmak kudretindesin! Bana yardım et, ben de çocuğum olmadan günah işleyebileyim!»

Mâbet geceleri benim için başka bir mâna alıyordu. Gözlerim heykellerden, resim ve yazılardan kurtuluyor, hududunun çizgileri bütün keskinliği ile meydana çıkıyordu. Karanlık sanki katedralden akan koyu bir madde idi, sanki gece onu diğer eşyadan daha fazla sarıyordu. Düşünüyordum, elbet di-yordum, bu kocaman gölgeyi ilk defa kafasının içinde canlandıran mimar genç bir adamdı. Aydınlıktan ve sestten nefret ediyordu. Kendi kabuğu içine çekilmiş, başını kalbinin ve ruhunun arasına sokmuş, öyle bir eser yaratmayı istiyordu ki, bütün yaşıyanlara korku, ürperme, çekinme versin, eserine dinin ve tabiatın erişilmez bir mucizesi diye baksınlar, hayatın ortasında hayattan başka bir şey olsun, tanımadığımız bir âlemi, hisleri, fikirleri temsil etsin!

O zaman, işte bir gece, hayalinde eserinin çiziliğini gördü ve gördüğünü yaptı.

ÜNİVERSİTE

Büyük, geniş bir meydan! Bu meydanda göz alan kocaman, 19 uncu yüzyıl üslûbunda bir bina!

İşte Strazburg Üniversitesinin dıştan görünüşü!

Meydan havuzlarla ve iki anıt ile süslüdür. Birisi Goethe'ye ait, Almanlar yapmış. Diğeri Pasteur için, Fransızlar birincinin karşısına, sanki nispet olsun diye yerleştirmişler ve bu iki ayrı tabiatta insanın, iki kültürün, iki medeniyetin, iki yaman dev gibi çarpıştığı yer. Üniversite bu meydana bakan kocaman binadır!

Üniversite, Alman ve Fransız döğüşü, Goethe ve Pasteur heykelleri, her milletten yüzlerce öğrenci, hepsinin ortasında Kargalar! (1).

Goethe anıtı üç parçadan ibaret. Sağda geniş bir eteklik içinde genç bir kadın oturuyor, solda ay-

(1) İlâhiyat öğrencisine siyah cübbeleri dolayısıyla verilen isim.

nı kadın yarı çıplak ve elinde bir kitara var. İkisinin ortasında yirmi yaşında Goethe, ince, zarif endamı, güzel başı, sık elbisesile ayakta, uzak bir hayale dalmış!.

Göğsü açık kadın «aşk», ötekisi «ilim ve felsefe» imiş!

Çapkın birkaç çocuk kadının bronzdan memelerinin uçlarını bir gece törpülemişler ve parlatmışlar!

Ben buraya gelinceye kadar Goethe'yi Alman diye biliyordum! Fakat Strazburg'ta anladım ki, onda biraz da Fransızlık varmış! Evvelki yıl ben orada iken doğum yılı kutlandı. Hayatı, şiirleri, eserleri, fikirleri üzerinde uzun konferanslar dinledik. Üniversitenin rektörü «Goethe,» dedi, «damarlarındaki kanı Cermen, kalbindeki ve kafasındaki ruhu Fransız olan bir dehâdır. O bizim üniversiteden yetişti, bizim zihniyetimizle terbiye edildi.»

Goethe Hukuk tahsilini Strazburg'da Fransızlar zamanında yapmış!

Yine aynı toplantıda anladım ki, büyük adam olmak bizim kusur ve ayıp diye bildiğimiz bazı şeyleri şeref ve öğünme vesilesi yapar!

Kanı Alman, kafası Fransız olan şair, tahsil yıllarında, genç bir Alzaslı kız ile sevişerek ve ona çok canlı bir hâtıra, minimini bir çocuk bırakıyor ve böylece bir çeşit yerli Alzaslı da oluyor!

O gün işte bu çocuğun ihtiyar oğlu da Goethe'nin torunu diye söz söyledi.

Filozofun anıtı yanında bilgininki çok soğuk kalıyor!

Bir havuz içinde, üstünde Pasteur'ün buluşları yazılı, ortasında kabartma yarım resmi ile süslü bir sütundan ve iki heykelden ibaret!. Bunlardan birisi hastalığın bir kurt şeklinde koyununu boğduğunu görerek Pasteur'e elini uzatan çıplak, bir

köylüyü, diğeri hastalıktan kurtulmuş hayvanını kucaklıyan sevinçli, mes'ut köylüyü gösteriyor. Bunlar belki beş insan büyüklüğünde var. Bakır rengi, çiy, sevimsiz bir parıltı vermiş. Yalnız bir şey bu anıtın ölümlüğünü derin, kuvvetli bir canlılığa çeviriyor.

Küçük, sıhhatli, neş'eli, Alzaslı çocuklar her gün sabahtan akşama kadar bu heykellerin kollarından, bacaklarından, başlarından tutunarak sallanıyorlar, ağaç dallarına tırmanır gibi tırmanıyorlar ve sanki bu suretle kendilerine en büyük iyiliği eden insana sonsuz minnetlerini gösteriyorlar.

Üniversite binasını da Almanlar yapmış. Fransızlar zamanında şimdi kışla olan eski bir binada imiş! Almanlar bu büyük eseri bir yılda meydana getirmişler! Damı çepeçevre bütün dünya fikir adamlarının heykelleriyle süslü.

Denilebilir ki, bu büyük adamlar bir gün mezarlarından çıkmışlar, bazıları taş, bazıları toprak taşımış ve bu binayı yapmışlar, her iş bittikten sonra doğrulup eserlerine bakarken taş olmuşlar!

İçeriye yüksek bir kapıdan girilir, karanlık bir taşlık sizi karşılar.

Dışarının rahat, aydınlık, huzur verici genişliği yerine, rutubetli, dar ve ortaçağ havası içinde koridorlar, odalar görürsünüz. Buralarda yüzlerce genç insan vardır. Bazan kalabalığın arasından yakalarında, kollarında kırmızı şeritli cübbeler giymiş hocaların geçtiği görülür. Bunlar şöhretlerini uzak-tan duyarak hayalimizde yarattığımız tiplerden ne kadar başka insanlardır!

Üniversiteye ilk gittiğim gün garip bir manzara beni karşıladı. Meydan ve koridor kafaları tıraş ettirilmiş genç papazlarla dolu idi. Bir merasim var sandım. Sonra öğrendim ki, bunlar İlahiyat Fakültesi öğrencileri imiş!

Sayıları bütün diğer fakültelere gidenlerle hemen hemen bir. Dünyanın her tarafından gelmiş bu siyah cübbeli insanlar sıkı bir manastır hayatı yaşarlar. Yemekleri basittir, ekserisinin günleri pek sade geçer. Fakülteye yattıkları seminer'den ikiser olarak sıra ile gelirler. Diğer öğrenciler bunlara «kargalar», diyor.

Katolik ve Protestan ilâhiyat şubeleri ayrı ayrı. Bu iki mezhep burada, aynı binanın içinde, aynı çatının altında birbirlerini çürütmeğe çalışıyor. Fakat bunlar ne bizim medrese sarıklılarına, ne de eski darülfünunun ilâhiyat öğrencilerine benziyorlar! İçlerinde bir çoğu aynı zamanda matematik, felsefe ve hukuk gibi başka kısımlarda da çalışıyorlar. Bunlardan birinin kanonik hukuk ve ortaçağa ait tezi anî bir şöhret yaptı. Bu çok genç, çok zeki bir Çek papazıydı. Diğer biri vardı ki, Hititler üzerinde geniş ihtisas sahibi idi. Bir üçüncüsü de benim arkadaşımdı. Alzashı genç bir adam. İri, geniş, papaz elbisesinin altında çizmeleri ve ayaklarının dibinde korkunç bir köpeği vardı. Aynı zamanda yaman bir sporcu idi. Bana niçin papaz olduğunu anlattı:

Dört yıl önce çok sevdiği bir arkadaşıyla dağda kızak kayıyorlarmış, Bu kızaklar dağların tepelelerinden eteklerine doğru hazırlanmış ve su akıtılarak dondurulmuş yollarda başdöndürücü bir hızla giderler. En ufak dikkatsizlik onu yandaki uçurumda kanatlandırabilir.

İşte bir yarış gününde iki arkadaş ayrı ayrı kızaklar üzerinde uçuyorlar. Bir dönemeçte önde giden arkadaşın yoldan fırladığını uçuruma atıldığını görüyor. Kulakları feci, yırtıcı bir sesle doluyor.

«Bu sesi, diyor her ibadet anında tekrar işitiyorum. Bir daha onu görmedim. Fakat bu ses bana hayatı ve hayatın tek gayesini öğretti. Ben bu sesin içinde canlı olanın acısını duydum. Kendi kendime

dedim ki, en güzel vazife, en iyi iş bu acıyı hafifletmektir. Eğer zengin olsaydım hastahaneler açardım. Mademki param yok, kendimi insanın en temiz tesellisi olan dine vereceğim ve herkes bu suretle benim anam, babam, kardeşim olacak.»

REN

Ren kıyılarındayım. İçimde ne Sakaryanın bana tattırdığı anî ve vahşî saadet, ne de Tuna'nın havasında sezdiğim mütefekkir ve yaşlı özleyiş var.

Karşımda yüz metrelik bir köprüye sırt vermiş Almanya, arkamda Strazburg'un kırmızı damları, kulaklarımda Katedralden dökülen tunç sesler, çalışma günlerinin endişeli yorgunluğunu gideriyorum.

Bu su benim için yabancı bir tarihin yapraklarından kopup geliyor. Ona kahramanı Türk olmıyan meraklı bir roman, özü bizden alınmıyan güzel bir film gibi bakıyorum ve zaman zaman kaderin nehre çizdiği talihi kısıkanıyorum.

Mavi, çocuk gözlerinin tek mânası havret olan kocaman ve çıplak Cermen, küçük kara gözlerinde küçümseme ve korkunun aynı ışıkla aydınlandığı, zırhlar ve silâhlar içinde kaybolmuş Romalı, Lüter ve Papa, Hegel ve Ruso Kayzer Vilhelm ve Kleman-

so, Prüdon ve Karl Marks, nihayet Hitler ve Dumer-
g!

Bütün bunların arasında Tasit'in çizdiği sınır yükseliyor! Fakat Tasit'ten beri insan kafası uçurumlu dağları, geçilmez ormanlıkları, akan suyu aşmak çaresini buldu. O sınırdan bugün kalan yalnız korkudur.

İki hukuk görüşü, iki yaşama tarzı, iki felsefe burada birbirinin karşısında, birbirine yine korkuyla bakmaktadır.

Bir Alman iktisatçısı, «kömür ve demir Fransa ile Almanya'yı elele verdirecek. Ren bu ellerin birbirini tutacakları noktadan geçiyor,» diye yazmış!

Bu kehanet belki bir gün gerçekleşecek. Bugün orada tutuşması yakın olan şey iki çelik süngüdür!

Damarlarında kan yerine kıpkızıl Alman düşmanlığı dolaşan bir Fransız genci bir gün suya baktı, baktı ve «neden, dedi, burada kaldık, daha öteye gitmedik. Ren'in bir damlası için bile Alman denmesini istemiyorum!»

Zaman zaman Almanya tarafından Fransız topraklarına doğru intikam bağırان şarkılar duyuluyor, iki kıyıda iki ihtiras ve heyecan çırpınması arasında Ren sâkin akışına devam ediyor ve tuhaf bir tedai bana Ahmet Haşim'i hatırlatıyordu:

**Ateş gibi bir nehr akıyordu
Ruhumla o ruhun arasından,**

Ve sonra başka hayallere, başka arzulara düşüyordum. İstiyordum ki, bu, Ren kıyılarında dolaştığım akşam üstleri hiç bitmesin, renk, sudan gelen koku, sudan gelen ses içinde ebediyen yaşayayım!

Suyun iki tarafında yaşayan bu toprağın adamları için bir cemiyete bağlı olduklarını o kadar kuvvetle hissettiren Ren, bende beni cemiyete bağlayan

bütün ipleri kesip atmak, yalnız, yapayalnız kalmak ihtirasını uyandırdı.

Hiç sıkılmadan, hattâ hiç kımıldanmadan saatlerce oturmk ve düşünmek zevkini bana Ren verdi. Onun karşısında düşüncelerim başımın üstünde açılan gök kadar temiz ve şırıldıyan su kadar âhenkli idi.

Yazık ki, bu gün o akşam üstlerinden kalan şey yalnız bir tablonun hâtırasıdır:

Alaca karanlıkta akan su! Akan suyun üstünde bir kayık! Kayığın içinde sabahtanberi suya saldığı oltasının başında taştan bir heykel gibi duran Alzaslının gölgesi ve havada çan sesleri!

H Â T İ R A L A R

5. A. RUE PRECTHER

(Prekter Sokağı 5. A. numaralı pansiyon)

ATYAS

Yabancı bir ülkede okumaya giden her gence, kaderin nasip kıldığı iki çeşit hayat var:

Ya üniversite ve kitaplar arasında geçecek temiz bir yaşayış, yahut sergüzeştler, hâdiseler, heyecanlar, acılarla dolu bir rüya!

Her üniversite şehrinde bu iki talih için iki mahalle kendi kendine kurulmuştur. Strazburg'da birinci kısımda olanlar üniversitenin arka tarafındaki geniş, güzel pansiyonlarda otururlar. Bunları pahalı ,sâkin ve asildir. Evlerden kahkahalar, şarkılar işitilir. İkinci nasibdekiler için Strazburg'da bir tek sokak uzanır. Eski genelevlerin olduğu yer. Şimdi pansiyon olarak kullanılıyor. Kavgâ, gürültü, küfür ve zaman zaman anormal insanlar. İşte Prekter sokağı!

Ben, paramın bana sırasıyla sağladığı bu iki hayat biçimini tattım. Çekinmeden söyleyeceğim: Bana gerçek Avrupayı öğreten, orada insanların

gerçek yüzlerini gösteren, hiç beklemediklerimi getirip koyan bu sokak, bu sokaktaki 5. A. pansiyonu oldu.

İrlanda ve cenubî Avustralya'dan tipler burada, bu karanlık, pis uğultulu sokakta birbirleriyle insan olarak pek güzel anlaştılar.

Prekter sokağı bir âlemdir. Bu âlemin en garip köşesi de 5. A. pansiyonu!

Şimdi bu satırları yazarken burada tanıdığım yüzleri düşünüyorum. Hepsi birer birer gözlerimde canlanıyor. İyi biliyorum ki, bugün hiç biri orada değil. Fakat yine iyi biliyorum, bu pansiyonda şimdi oturanlar o benim vaktiyle gördüklerimin aynı insanlardır.

Pansiyonu, tek kelime fransızca bilmiyen bir Alman kadını işletiyordu. Şişman, iri, geniş yüzlü, açık yeşil gözlü bir kadın! En alt katta âşığı olan bir Alzaslı ile oturuyordu. Bu adam müthiş kumar oynar ve içerdi. Her cumartesi gecesi hepimiz bilirdik ki, şişman kadın kıskançlık yapacak, bağırarak, ağlıyacak ve bir dayak yiyecektir. Sonra pazar sabahı ikisi de şık ve mes'ut kolkola gezmeğe gidecekler. Erkek, ne yapayım, derdi, karım dayak istiyor. Kadın, ne yapayım, derdi, kocam döğmekten zevk alıyor!

Bu evin bütün yüzlerini anlatmıyacağım. Bunların içinde yalnız birkaçı var ki, benim için artık unutulmaz oldular. Biri Atyas isminde bir Bulgar, öteki Febüs isminde bir Romen. Sonra bir kadın. Naoma gelmekte.

Atyas, çok çirkin bir adamdı, Febüs zarif ve güzel. Atyas Bulgar lokantasının sahibiydi. Febüs aynı lokantanın garsonu. Nihayet, Atyas konservatuvarda öğrenci idi. Febüs yakında doktor olacaktı.

Naoma'yı, sırası gelince anlatacağım.

Atyas'ın bir sözünü hep hatırlıyacağım. Bir ak-

şam baştan başa sarhoş, bütün sosyal ahlâk kaide-
lerini yana itmiş bir balo salonunda, beni bir kö-
seye çekti. «Görüyor musun, dedi, bu insanlar, böy-
le delice eğlenen insanlar ne yaman bir sona boyun
eğmeğe mecburlar. Onların hepsi bir gün ölecekler!
Sana bir hayalimi anlatayım: Ben dünyayı ve dün-
ya üzerindeki insanları nasıl düşünüyorum, bilir mi-
sin? Kendimi kocaman, şuurlu bir kafadan ibaret
diye farz ediyorum. Dünyadan, onu yuvarlak bir
gölge halinde seyredecek kadar uzaklaşan bir kafa,
oradan bakıyorum, toprak, hayat olarak dünyadan
uzaklaşmağa çalışıyor. Bütün icatlar, bütün büyük
buluşlar bu çabalamanın neticesi! İnsan tam dün-
yanın maddî çevresinden uzaklaştığını zannettiği
dakikada dizleri yoruluyor, gözleri kararıyor ve dü-
şüyor. İçinden çıkmak, kurtulmak istediği toprağa
artık bir daha ayrılmamak üzere karışıyor.»

Atyas bana bu sözleri söyledikten sonra bir-
denbire güzel, cana yakın bir kadına kollarını
açtı ve danseden çiftlerin arasına katıldı.

Atyas'la şöyle tanıştım:

Param artık üniversite arkasındaki asillerin,
zenginlerin pansiyonlarında oturmama yetmeyince
bir arkadaşım bana, «Prekter sokağında bir oda
tutar mısın? dedi, sana çok ucuz bir yer bulayım.
Yemeklerini Bulgar lokantasında yersin. Burada si-
zin memleketin mutbağı var.

Ben o zamana kadar bu sokağı ancak bir iki
defa görmüştüm. Bunun için önce arkadaşımı red-
detmek istedim. Güldü, «parana göre hayat oğlum»,
dedi, «canın isterse». Halbuki param yoktu. Nazi bı-
raktık ve 5. A. pansiyonunda bir oda bulduk.

Birinci akşam içimde anlamadığım bir korku,
geç vakte kadar sokaklarda dolaştım. Gece yarısın-
dan sonra odama çıkıyordum. Odanın yanındaki
kapının önünden geçerken kulaklarıma iniltiler

çarptı. Ürkerek durdum. İçerde birisi inliyor, ağır bir acının verdiği sesler kapıdan dar, karanlık koridora doluyor, beni ürpermeler içinde bırakıyordu. Bir zaman olduğum yerde kaldım. Sonra kapıyı vurdum. Ses çıkmadı. Fakat inilti art-

tı. Karar verdim ve tokmağı çevirdim. O da karanlıktı. Önce gözlerim bir şey görmedi. Sonra yerde kıvranan bir hayal seçtim. Elektriği bularak yaktım. Yerde, ufak tefek bir adam, çırıl çıplak, arka üs-

tü yatıyordu. Vücudu, kara, uzun, çirkin bir başın altında bembeyazdı. Ağzı yarı açıktı. Gözlerinin yalnız akı gözüküyordu. Üstüne eğilerek dokundum. O zaman bir rüyadan uyanır gibi doğruldu. Beni görünce şaşırdı:

«Kimsiniz? ne arıyorsunuz?»

«Hiç, dedim, odanızın önünden geçerken inilti işittim. İçerde hasta var sandım. Ben komşu odanın yeni kiracısıyım. Hukuktan Samet. Galiba hasta-sınız.»

O zaman çıplak olduğunu farkettili, yorgani üstüne çektili.

«Hayır, hasta değiliim, çok teşekkür ederim. Hiç bir şeyim yok.»

Bakışlarından artık çekilmem lâzım geldiğini anladım. O gece sabaha kadar uyuyamadım. İlk fırsatta burayı bırakıp gitmeğe karar verdim. Fakat kader beni bu pansiyona uzun zaman için bağliyacaktı.

* *

Birkaç gün içinde Atyas'la ahabap olduk. Lokantada bana kredi açtı ve bir gün kendisine onu ilk gördüğüm geceyi hatırlattığım zaman bana şunları anlattı:

«Ben hasta bir adamım dostum. O gece siz hastalığımın bir krizine rastladınız. Anneniniz hayatta mıdır? Uzun yaşamasını dilerim. Beni böyle hasta eden annemin sesidir.»

Yüzüne baktım.

«Hayret etmeyiniz. Annem bundan beş yıl önce öldü, on yıl da hasta yattı. Hep yatakta denilemezdi. Fakat bir gün ayakta ise beş gün değildi. Odam onun odasının tam üstünde idi. On yıl her gece ben onun iniltileriyle uyandım. Bu acı dolu sesler benim için bir hayat sembolü oldu. Zayıf, ince, fakat derinden gelen iniltilere, bir çocuğun ninniye alışması gibi alıştım. Sonra, bir gün annem öldü. Ben kendimi bu ölüm günü için çok önceden hazırlamıştım. Onun nasıl öleceğini, nasıl mezarına koyacağımızı en küçük noktalarına kadar düşünmüştüm. Bunun içindir ki, öldüğü zaman pek fazla üzülmедim. Tesellim de vardı. Canım, dedim, hasta idi, ölüm onun için bir kurtuluş oldu.

Fakat annemi toprağa koyduktan sonra ilk gece yatağıma yattığım zaman beni boğan garip bir sıkıntı içinde kaldım. Aşağı odaya çöken sessizlik

karşısında önce şaşırdım, arkasından ürktüm. Sabaha kadar uyumadım ve sonra her gece aynı hisler beni ayık tuttu. Böylece, annemin iniltilerine alışmış, onsuz yapamıyacak bir hale gelmiş olduğumu dehşetle gördüm. Odamı değiştirdim, babamı ve kardeşlerimi alarak başka eve çıktım, olmadı. Ürkütücü sessizlik beni kovaladı. Sonra yavaş yavaş bu sesleri taklit etmeye başladım. Bu suretle sakinleştiğimi, korkumun azaldığını gördüm. Artık akşamları yatarken kendi kendime iniliyor, bu sesler içinde uyuyordum. Aradan beş yıl geçti. Her gece annemin iniltilerini taklit ettim. Fakat bazan dudaklarımdan başka sesler çıkıyor. Meselâ küçüklük ninnilerini mırıldanıyorum. Bazan da, beni gördüğünüz gece olduğu gibi, yatağımdan yere inerek annemin geçirdiği krizleri tekrar ediyorum. Bütün bu yaptıklarımı hatırlıyorum. Fakat önüne geçemiyorum. İradem bu anlarda kalmıyor.»

Bir doktor arkadaşım bana, Atyas'ın zaman zaman kendisini hasta diye göstererek hastaneye girdiğini söyledi. Orada tanıdığı biri vasıtasıyla yarahıların, ağır hastaların koğuşuna yatıyor, bir kaç gün çevresini kaplıyan iniltileri doya doya dinliymiş!

Atyas'ın çok güzel sesi vardı. Ona bazan bütün lokanta şarkı söylemesi için yalvarırdı. Söylemezdi. Sonra bir gece, alkolün en fazla kullanıldığı dakikada sesi salonun içinde yükselmiye başladılar. Mutbağın kapısında duvara dayanır, gözlerini kapardı. Dar göğsünden bu kadar kuvvetli bir sesin çıkmasına şaşardım. Yüzü bu anlarda değişirdi. Bu çirkin, uzun kara yüzdeki çizgiler derinleşerek, hüznün, acı anlatan bir hal alırdı. O zaman hepimiz kendimizi hislerimize bırakırdık. Yanlarındaki delikanlılara saatlerdenberi bir öpüş bile vermemiş, genç kızlar başlarını onların omuzlarına bırakır, du-

daklarını en ufak bir direnme göstermeden uzatırlardı.

Bir akşam yatağa girmek üzereyken kapım hızlı hızlı vuruldu. Açtım. İçeri kimya okuyan İranlı Serkis ismindeki Ermeni girdi. Yüzü sapsarıydı. Nefes nefese, «Atyas ölüyor, koş,» dedi.

«Aşağıda, ev sahibinin odasında.»

Merdivenleri dörder dörder indik. Odaya girdim. Atyas'ı kanapenin üstüne yatırmışlardı. Yüzü buruşmuş, gözleri korku ile açılmıştı. Ağzından köpükler geliyordu. Kanapeden sarkan elinin parmakları dösemeyi didikliyordu.

Ev sahibi kadın bir köşeye yıkılmıştı. Âşığı elinde büyük bir şişe yanıma yaklaştı.

— «Rum, dedi, rum. Hepsini birden içmiş. Yarım saate kadar geberecek.»

— «Nasıl, geberecek? Doktora haber vermediniz mi?»

Gözlerimin içine garip garip baktı.

— «Ne doktoru? Doktorun parasını kim verecek?»

«Ben vereceğim. Haydi koşun.»

Doktor geldi ve Atyas ölmedi. Fakat bir hafta cansız, ölü gibi yattı. Hiç kimse onun neden böyle bir işe kalkıştığını anlıyamadı.

Atyas lokantayı sürdüremedi. Kredi açtığı müşterilerinin bir çoğu borçlarını vermeden kaçtılar. Bir gün, lokanta kapanıyor dediler. Bu fena bir haber oldu. Yeniden kredi bulmak, veresiye yemek verecek lokanta aramak gerekiyordu. Bu düşünce içinde iken bir gün hepimiz Atyas'tan mektup aldık: «Arkadaş, Bulgar lokantası kapanacaktır. Son defa bir arada toplanmak için bu pazar akşamı sizi yemeğe bekliyorum. Bol içki, müzik, dans vardır.»

Gittik. Atyas misafirlerini kapıdan karşılıyordu. Bulgar köylü kılığına girmişti.

Salon çiçeklerle süslenmişti. Bir köşede o sırada Strazburg'a gelmiş bir Rus balalayka takımı yerleşmişti. Ziyafetin lüzumsuz dakikada Atyas'ı balalaykanın yanında gördük. Sarhoştur.

«Durun, diye bağır-
Bu akşam sizinle, Straz-
burg'la son gecemi yaşıyo-
rum.»

Çalgıcılara işaret etti
Atyas'ın sesi derinden,
bir kuyudan gelir gibi ve
yavaş yavaş yükselerek
kulaklarımıza doldu. Fakat
bu bir beste değildi. Yarı
ağlama, yarı hıçkırık ve
iniltileri andıran seslerin
bir araya gelmesiydi. San-
ki görünmez birçok adam,
kadın, erkek hep bir arada inliyorlardı. Atyas'ın
yüzü kapkaraydı. Gözlerinden yanaklarına yaşlar
akıyordu.

Onu bir daha görmedik. Lokanta kapandı ve
Atyas hepimizin kafasında bir hâtıra olarak kaldı.

5. ARUE PREKTER

(Prekter Sokağı 5. A. Pansiyonu)

FEBÜS

Febüs'ü anlatmak biraz güç olacak. Bu çocuğun kende kalan hâtırası parça parça, biiribirine bağlanması bazan zor hâdiselerden, sözlerden ibaret.

Zaten Prekter sokağı ve 5. A. pansiyonu içinde toplananlar hayatın garip dekorlarından, kukla ve bebeklerinden başka bir şey değildirler.

Strazburg'un bu köşesine, şimdi benim yaptığım gibi uzaktan bakıldığı zaman, karışık yüzlerden, başlangıçlarıyla sonları çoğu zaman gizli kalmış oluşlardan bir kaynaşma ancak farkedilir. Diyebilirim ki, bu sokak ve pansiyon çok eskiden başlamış bir hayat oyununun sahnesidir. Bir çok insanlar belli zamanlar için bu sahnede gözüktükten sonra bir daha çıkmamak üzere kaybolurlar. Fakat oyun sürüp gider.

Buraya düşenlerin irade ve arzuları yoktur.

Yalnız şansları var. Bu şans da daima, hemen hep aksidir.

Ben Dostoyevski'nin «Ölümler Evinin Hâtıraları» nı ve «Meczuplar» ını orada okudum ve çevremdeki insanların bu kitaplarda anlatılanların aynı olduğunu gördüm. Sonra Prechter sokağı bana bir hapishane gibi geldi. Görünmez zincirlerin insanları birbirine bağladığı, aynı hisler, aynı endişeler içinde yaşanan bir hapishane!

Febüs zengin bir fabrikatörün oğlu idi. Babası sağlam bir burjuva ailesinin reisinde bulunan bütün faziletleri taşıyordu. Ciddî, çalışkan, yuvasına düşkün bir adamdı.

Sağlam bir burjuva ailesi demek bir çatı altında en küçük evlâttan başlamak üzere yukarı, babaya doğru gittikçe şiddeti artan manevî bir hiyerarşi demektir. Sağlam bir burjuva ailesi pederşahi ailenin küçülmüş, dejenere olmuş nümunesidir.

«Bu süslü evde, bu geniş, rahat odalarda yaş sırasıyle önem almıştık. Yaş sırasıyle huzur, sükûn ve haklarımız vardı.»

Febüs, fabrikatörün en küçük çocuğu idi. Kendinden önce iki ağabeyi ve üç ablası vardı. Bütün çocukluğu evin içindeki hiyerarşinin baskısı altında geçti. Bu baskı görünüşte çok sevimli ve hoş sayılabilirdi. Yaşının ilerlemesine rağmen çocuk kalıyor, adeta ilk çocukluk günleri kendisine yapılmış şakalar aynı şekilde sürüp gidiyordu.

«Babam gülerek söylerdi: «Evlâdın küçüğü olmaktansa domuzun büyüğü olmak daha iyidir.»

«Gerçekten de ben babamın evinde hiç bir zaman bir kedi yavrusundan daha yüksek bir yer alamadım.»

Genç bir adam olmağa yaklaştıkça kalabalıktan kaçmağa başlıyordu. Odasında kalmak ve düşünmek bir iptilâ halinde onun aradığı tek ihtiyaç

oldu. Febüs'te bir çeşit şahsiyet ikiliği başlıyordu. İnsanlar arasında renksiz, sâkin, kapalı bir adam olarak kalıyor, odasında yatağına uzandığı zaman, kafasının içinde canlanan sonsuz derecede hareketli, renk dolu bir hayal dünyasına dalıyordu.

«Başkaları için karanlık bir perde gibiydim. Fakat kendi kendime ışıklı bir şehrin aydınlık bahçelerinde yaşıyordum.»

Hayallerinin değişmeyen bir noktası vardı. Kendisini babasının evinden çıkmış, uzak ve kalabalık şehirlerde, bütün bağlardan kurtulmuş bir halde görüyordu.

Bu hep aynı noktanın etrafında bir çok hayaller, bir çok maceralar gelip geçiyordu. Bazen en büyük şair, en büyük kumandan, en büyük âlim, bir kelimeyle en ileride bir adam oluyordu. Bazan sefalet, acı ve unutulmanın son derecelerine kadar düşüyordu. Bu iki kutbun ikisi de onun için sevimli, arzu edilir, sıcak heyecanlar yaratıyordu.

Liseyi bitirdi. Babası kendisini Fransa'ya gönderceğini söylediği zaman, yüzünde hiç değişiklik olmadan teşekkür etti. Fakat içinden bir daha beni görmeyeceksiniz, dedi.

Hareket günü istasyonda kendilerinden bir daha dönmekle karariyle birazdan ayrılacağı kardeşlerine, babasına, annesine baktı.

«O zaman anladım ki, onları seviyordum. Gözlerime yaş doldu. Bu sırada büyük ağabeyim güldü, bana öyle geliyor ki, dedi, Febüs bütün zekâsına rağmen Fransızca'yı öğrenmeden dönecek. Bu vahşilik onda varken.»

Son duyduğu aile sevgisi bu sözlerle birdenbire yıkıldı ve onlara kin ve nefretle baktı.

«Tren kalktığı zaman omuzlarımdan yıllardır taşıdığım bir yükü birdenbire brrakır gibi oldum. Hafifledim, geniş, derin bir neşe beni sardı.»

Serbest hayatla beraber baskı kalktı ve baş dönmesiyle karışık bir muvazenesizlik başladı. Kadın ve içki, iki çelik çember olarak onu sıkıştırdılar. Üniversite, kitap, ders, hepsini unuttu.

Febüs'ü bu zamanlarında uzaktan görürdüm. Yanında her defasında başka bir kadın vardı. Çok sık giyiniyor, çok para harcıyor, başı boş bir hayatın en iyi bir tipi gibi gözüküyordu.

Bu hayat bir kaç yıl sürdü. Bir kaç yıl Febüs güzel başı, bol parasıyla hepimizin kıskançlığını gittikçe arttırarak yaşadı.

Sonra bir gün, bir gece eğlencesinin en coşkunun anda birdenbire hıçkırarak ağlamağa başladığını gördüler. Arkadaşlarını bırakarak çekilip gitti. Bir daha ona böyle bir âlemde rastlamadılar. Yalnız zaman zaman gecenin ilerlemiş saatlerinde Febüs'ü görenler oluyordu. Hep tek başınaydı.

«Kurtulduğumu zannettiğim baskı yeniden başlamıştı. Fakat bu sefer bambaşka biçimde. Yeni hayata, yıllarca hasretini çektiğim, genç kafamın bütün hayal kudretini üzerinde harcadığım bu yeni hayata uyamıyordum. Eğlenmeğe, sevmeğe, muvaffak olmağa kuvvetim kalmadığını anlıyordum. Yaptığım her hareket bana sahte geliyor, duyduğum her heyecan yarım kalıyordu.»

Febüs bu zamanlarında garip bir arzuya tutulmuştu. Büyük katedrale girmek, تنها, gölgeli bir köşede bir rahibin önünde diz çökmek istiyordu. Ona, «beni kurtar, diyecekti, içine düştüğüm sıkıntıdan, beni bir ağ gibi saran yalnızlıktan kurtar!»

O zaman rahibin kalın, yumuşak, tane tane sözlerini dinleyerek açılacaktı. Başı kendisini teselliye gelen insanın dizlerine dayanmış ağlıyacaktı!

Bir çok defalar bu düşünce ile katedrale girdi. Hattâ bir gece genç bir rahibe yaklaştı, ellerini tutarak gözlerinin içine baktı. Fakat belki bakışları o

kadar acaipti ki, rahip birdenbire ürktü, onu iterek dışarı kaçı.

Katedral onun için yaşıyan, canlı bir varlık olmuştu.

«Zannediyorum ki, bu paslı demir yığını benim hislerimi anlıyor ve bana acıyor.»

Bir akşam yine geç vakit kilisenin önünde durdu. Kar yağıyordu. Fikirleri her zamankinden daha karışık. Annesini, babasını, kardeşlerini düşündü. En küçük olmanın baskısını yine dehşetle hatırladı. Yaşadığı serbest aylar içinde bu baskı şeklini değiştirmiş, onun bütün cesaret gücünü kırmıştı. Kar ve sarı soluk ışıklar altında katedralin yükselişine baktı. Tâ tepede sivri uç karanlığa karışmıştı.

Birdenbire babasının sesini işitir gibi oldu: «Büyük demuz olmak küçük çocuk olmaktan daha iyidir.»

«Haklısın baba!» diye mırıldandı ve yürüdü.

Tam köşeyi dönerken bir kaç kadın ve erkekle karşılaştı. Hepsi sarhoştı. Yolun kenarına çekilmek istedi. Fakat kadınlardan birisi onu kolundan yakalamıştı. Kadın Febüs'ün yüzünü ışığa doğru çevirdi, gözlerinin içine bakarak bağırdı:

«İşte aradığım güzel adam. Artık sizleri bırakabilirim.»

Ve arkadaşlarının bütün karşı koymalarına rağmen onlardan ayrıldı. Febüs bütün bu sahneleri hareketsiz seyretti. Sokakta yalnız kaldıkları zaman kadına baktı. Zayıf ve uzun boyluydu, sarı saçları, açık mavi gözleri vardı. Febüs onu çok çirkin buldu.

Kadın sordu:

«Öğrenci misiniz? Ben bütün zamanımı onların arasında geçiriyorum. Sizi hiç görmedim.»

«İki yıldan beri buradayım. Ben de sizi ilk defa görüyorum.»

Sustular. Bir kaç adım yürüdükten sonra kadın yine sordu:

«Kimbilir, benim için neler düşünüyorsunuz? Hafif, hoppa bir mahlûk.»

«Hayır, hiçbir şey düşünmüyorum. Zaten düşüncecek halde değilim ve galiba hoşuma gidiyorsunuz.»

Febüs'ü bu kadınla beraberken tanıdım. Tanışmamız hiç de hoş olmıyan bir çatışmadan sonra oldu. Bulgar lokantasında hâkim olan hava bu çatışmanın sebebidir.

Lokantada yemek yiyen öğrencilerin hemen hepsi fakir, parasız ve sıkıntı içindeydi. Yoksulluğun bu genç ruhlarda yarattığı bir çeşit kabalık, kıskançlık ve sinirlilik vardı. Orada her dakika kopabilir bir fırtınanın rüzgârı eserdi. Harcanan biraz fazla para, biraz fazla yükselen kahkaha derhal göze batardı. Herkes isterdi ki, biribirine eşit olsun.

Şimdi bu ruh acılarını düşünürken bu karanlık, pis lokantada en genç yıllarını delicesine harcıyan hepimize acıyorum. Fakat ne yapalım ki bu hayat bütün bu insanlar için bir kaderdi. Hepimiz başımıza gelenlerin kendi irademizden uzak sebeplere bağlı olduğuna inanıyorduk. Bu inanç bize teselli, gurur veriyordu. Zaten bu gurur olmasaydı içinde bulunduğumuz şartlara dayanmak güç olurdu.

İşte Febüs, bu ruh hali içinde olan bizlerin arasına, bizimle eğlenmek için gelmek saflığında bulundu.

Bir öğle vakti Bulgar lokantasının müşterileri Febüs'ü yanında bir kadınla kendi aralarında gördükleri zaman hayret ettiler. Bu en pahalı lokantalarda pahalı yemeklerle beslenen şımarık çocuk neden buraya geldi?

Bir köşeye çekildiler. Şarap getirttiler ve git-

tikçe yükselen kahkahalarla hepimizi tedirgin etmeye başladılar.

Bir aralık Febüs yüksek sesle, «Görüyor musun? diye bağırdı, ne garip bir yer! Bu insanlar arasında zaman zaman oturmak bana büyük zevk verir.»

Kadın arsız bir gülüşle «Öyle, öyle, diye cevap verdi, gerçekten hoş.»

Sonra beni gösterdi:

«Bu adam niye bize bakıyor? Sorsana.»

Birden ayağa kalktım, masalarına doğru yürüdüm:

«Onun sormasına lüzum yok. Neden baktığımı ben kendim söyleyeceğim.»

Elimle Febüs'ün yanağını okşıyarak:

«Bu jigoloya günde ne kadar para veriyorsun dedim, merak ettim de onun için bakıyordum.»

Bütün lokanta bravo, bravo diye bağırdı. Febüs kıpkırmızı oldu, ayağa kalkmak istedi.

«Otur, koca züppe, hayvan herif! Buraya, bizim aramıza bizimle alay etmek için mi geldin? Haydi kalk, hemen defol git.»

Febüs belki üstüme atılacaktı. Fakat benim ve lokantadaki diğer öğrencilerin tehdit ve hiddet dolu hallerinden ürktü, hiç bir şey söylemeden çekilip gittiler.

Aradan bir ay geçmişti. Bir gün odamın bitişiğindeki çoktanberi boş kalmış odada sesler işittim. Kendi kendime, «âlâ dedim, yeni bir komşu. Yani yeni bir betbaht!»

Ertesi sabah bu komşunun Febüs olduğunu gördüm. Febüs, Prekter sokağında! Bu, o kadar garip bir hâdiseydi ki, derhal aklıma şöyle bir fikir geldi: Kendi kendime «Febüs yine bizimle, bizim hayatımızla eğlenmek ve sevgilisine aşağı yerler

göstermek için pansiyona yerleşiyor», dedim. Fakat iki gün sonra bu zannımda aldanmış olduğumu gördüm.

Pansiyonun insanları birbirine yaklaştıran şartları içinde, aramızda geçmiş olan hâdiseye en ufak bir imada bulunmadan arkadaş olduk. Yavaş yavaş gerçek Febüs kendini göstermeğe başladı. Onu tanıdıkça sevgim artıyordu. Pansiyona aynı kadınla beraber yerleşmişti.

Asıl tuhafıma giden şey, Febüs'ün bu kadına karşı olan bağlılığı idi. Basit, hattâ âdi bir kadının bir insan üzerinde bu kadar büyük tesir yapabileceğini hiç düşünmemiştim. Febüs onu deli gibi seviyordu.

Aramızdaki dostluk ilerledikçe hayatını parça parça anlattı. Uzun zaman ondan bu pansiyona yerleşmesini gerektiren hâdisenin ne olduğunu sormak istemedim. Bir gün kendisi açtı:

«Babamdan çoktanberi ne para, ne mektup alıyorum. Yalnız ablam, babamın burada sürdüğüm hayattan hiç memnun olmadığını, gizli araştırma yaptırarak her şeyi öğrendiğini mektupla bana bildirdi. Fena halde kırıldım. Artık babama yazmağa ailemi büsbütün unutmaya karar verdim.»

Fikrimi ona da açtım, «ondan maksat beraber yaşadığı kadındı.»

«Benim biraz birikmiş param var, dedi, sana iş ararız. Buluncaya kadar geçiniriz.»

İşte, ucuz olduğu için bu pansiyona taşındık. Fakat şimdi görüyorum ki, iş bulmak güç olacak. Babama yine yazarak para istedim. Onu yokluk içinde yaşatmak gücüme gidiyor.»

«Ona hayranım! Bilmezsin, ne ince bir yaratılışı var! Bu kaba Strazburg'lular içinde böyle bir kadına rastlayacağımı zannetmezdim. Eğer o olmazsa çoktan mahvolmuştum.»

Febüs'ü hayretle dinliyordum. Bu kadın değil yalnız bence, bütün tanıyanlarca bir hiçti. Hattâ Febüs'e zaman zaman hiyanet ettiğini bile hissediyorduk.

Bu konuşmamızın üzerinden bir hafta geçti. Bu arada Febüs'ü hemen hemen hiç görmedim. Bir sabah erkenden odama geldi. Yüzü sapsarıydı. Yorgun, bitik bir hali vardı. Kanapenin üstüne yıkılır gibi oturdu. Cebinden bir mektup çıkararak, «Görüyor musun, dedi, babamdan cevap aldım. Bak ne yazıyor!»

Mektubu frnasızçaya çevirerek okumağa başladı:

«Sana yazmakta çok tereddüt ettim. Benim gibi bütün hayatını namusu ile çalışarak geçiren bir babaya ağır darbe vurdun. Annen, kardeşlerin, ben, hepimiz bizi tanıyanların yüzüne bakacak halde değiliz. Ailemiz için felâket oldun. Bunu bana yapmağa hakkın yoktu Febüs. Senden hiç bir şey esirgemedim. Beklediğim yalnız senden manevî bir hazdan ibaretti. Sen bunu benden kıskandın. Sana açıkça söylüyorum. Artık bizim oğlumuz ve kardeşimiz değilsin. İstedığın kadar yakışsız bir hayatta, istediğin kadar yaşayabilirsin.»

Mektup burada bitiyordu.

Febüs, «hakları var, diye mırıldandı, onlara çok pahalıya maloldum. Fakat sebep yine onlar. Zaten ayrıldığım gün bir daha dönmemeğe karar vermiştim.»

«Mânasız konuşuyorsun. Babanın sinirli bir zamanında yazmış olduğu bu mektuba fazla önem verme. Şimdi sen başka yoldan cevap vereceksin.»

Yüzüme baktı.

«Çalışmağa başlayacaksın, fakülteyi bitirecek ve bir gün babanın evine temiz, lekesiz olarak döneceksin!»

«Peki, nasıl çalışacağım? Onun da parası bitti. Sonra ondan ayrılmak benim için imkânsız.»

Birdenbire aklıma geldi:

«Atyas'a söyleriz, lokantada garsonluk eder-
sin.»

Febüs garson oldu. İlk günler kadın onun bu yeni durumuna bütün kalbi ile iştirâk eder gibiydi. İkisi de neşeli idiler. Febüs her gün fakülteye gidiyordu.

Bir kaç ay böyle geçti. Sonra beklenen netice kendisini göstermeğe başladı. Araları yavaş yavaş açıldı. Kadın bazan günlerce Febüs'ün yüzüne bile bakmıyordu. Bir çok defa odalarından seslerinin sinirli, hırçın titremelerle yükseldiğini duydum. Kadın, «Bıktım, diye bağıırıyordu, senden bıktım.»

Belki bııkmağa hakkı da vardı.

Önceleri her kavgadan sonra barışır, biribirlerine artık bir daha iyi geçineceklerine söz verirlerdi.

Fakat hava bir kere bozulmuştu. Yeniden eski ateşli sevişmeye dönmek imkânı yoktu. Sonunda fırtına koptu.

Bir sabah çok erken kadının bağırdığını duydum. Sonra odanın içinde bir koşuşma oldu, kapı şiddetle açılarak merdivenlerden aşağı birisi koşu koşu indi. Dışarı fırladım, kadın sofada saçları dağınık bağırdı:

«Febüs! Febüs!» Fakat o çoktan sokağa çıkmıştı. Kadın Febüs'ün cevap vermeden gitmesine kızdı.

«Eğer dönseydi belki onu affedecektim, dedi, fakat mademki dönmedi, ben de gidiyorum.»

Ve ilâve etti: «Ahmak, kendisini bir şey sanıyor.»

Akşam geç vakit Febüs eve geldi. Doğru benim odama çıktı.

«Gitti mi?»

«Gitti, galiba bütün eşyasını da topladı.»

Odalarına girdik. Darmadağınıktı. Açık gar-dropta Febüs'ün bir tek elbisesi sallanıyordu. Du-varlarda kadının alıp götürdüğü resimlerin koyu, rutubetli yerleri kalmıştı.

Febüs ayakta etrafına bakıyordu.

«Hepsini, hepsini almış. En ufak bir hâtıra bi-le yok.»

Yatağa yaklaştı, ellerini çarşafın üstünde gez-dirdi.

«İzini bile, kokusunu bile götürmüş!»

Sonsuz bir acı çekiyordu. Bir gün içinde zayıf-lamıştı. Teselli etmek istedim:

«Canım, zaten bu kadın sana yar olmayacaktı. Her şeyini silip süpürdü. Ondan ayrılman iyi oldu!»

Yüzüme baktı. Gözlerinde okuduğum kırgınlık beni bu sözleri söylediğime pişman etti. Onu daha ziyade yaralamış olduğumu anladım. Kolundan tut-tum, sokağa çıkardım. Bir kelime söylemeden sal-lana sallana istediğim tarafa yürüyordu.

Hava serindi. Strazburg'da az görülen bir meh-tap vardı. Galya'nın karşısında köprüye geldik. Orada birden durarak suya baktı.

«Onu ilk odama götürdüğüm akşam ikimiz de sarhoştuk. Burada durmuştu, yine böyle ışık dolu bir geceydi. Suda bir kayık vardı. Kilisenin gölgesi su-yun içinde sivri bir kaya gibi uzanmıştı. Bana, seni hep seveceğim, diye yemin etmişti ve ben o gece bu yeşil ışık altında ona karım diye bakmıştım!»

Febüs iki gün sonra Paris'e gitti. Bir ay orada kaldı. Bir gün tam pansiyondan çıkarken kolumdan bir asker tuttu. Döndüm ve hayretle bağırdım. Karşımda Febüs, légion étrangère askeri kıyafetin-de duruyor ve gülümsüyordu.

«Bu ne kıyafet Febüs?»

«Anlamadın mı? Benim gibi parası, ümidi kal-

mamış bir insan için iki yol vardır. Ya kendisini öldürmek, yahut da işi serseriliğe dökmek. Birinci yolu tutamıyacağım. Cesaretim yok. Fakat ikinci yol beni aynı neticeye götürecektir.»

«Fakat Fakültede ancak iki yılın kaldı.»

«Hangi Fakültede? Okumak, tahsili bitirmek, bu hayattan, gelecekte bir şey beklemek demek. Halbuki benim beklediğim kalmamıştır.

«Üzgün müyüm? Bir şey söyleyemem. Fakat bu pansiyon, pansiyonun içindeki küçük, fakir oda bıraktığıma acıdığım şeylerdir. Sonra sizler ne iyi adamlarsınız. Hepinizi hatırlıyacağım. Eğer bir ölünün dünyayı hatırlaması mümkün olsaydı nasıl hisler ve hayaller içinde kalacağını düşünüyorum, işte ben de sizleri öyle hatırlıyacağım. Benimle bir şey içmez misin?»

Galya'nın altındaki lokantada oturduk. Öğrenciler etrafımızı aldılar, Febüs'ü asker elbisesi içinde görenler önce şaşıyorlar, sonra kahkahalarla gülüyorlardı. Kızlar, Febüs güzelleşmişsin dediler, hep bir arada resim çektirdiler.

Akşam istasyonda tren kalkarken:

«Senden bir şey isteyeceğim,» dedi.

«Söyle.»

«Beni affet. Sana karşı kabalık yaptım. Hatırlıyor musun, hani o gece Bulgar lokantasın...»

Ellerimle ağzını kapadım. «Affedecek bir şey yok dostum. Haydi atla, tren kalkıyor. Daha seninle güzel günler göreceğiz.»

On beş gün sonra bir gün bir arkadaşımınla kahvede oturuyordum. Arkadaşım o günkü gazeteyi okuyordu. Birdenbire ah, diye bağırdı. Döndüm. Yüzü sapsarı idi. Gazeteyi bana uzattı.

Büyük harflerle şu başlığı okudum: «Tunus'ta fecî bir şimendifer kazası» ve altında şöyle yazı-

hydı: «Légion étrangère'e yeni girmiş iki yüz kişiyi bağılı oldukları alaya götüren hususî tren istasyonu ile istasyonu arasında köprü üstünden geçerken yoldan çıkarak suya yuvarlanmıştır. Ölenlerin isimlerini yazıyoruz.»

İsimleri okudukça boğazıma bir şeyler tıkanıyordu. Tam onun ismi üstünde durdum. Gazete elimden düştü ve gölzerimin önüne Febüs'ün parça parça olmuş, kumral, ince, güzel başı geldi.

5. RUE PRECHTER

(Prekter sokağı. 5. A. numaralı pansiyon)

NAOMA

Küçük, zayıf bir kadındı. Açık sarı renkte saçlarının arasında kaybolan ince bir yüzü, kirpiksiz yeşil gözleri vardı. Hareketleri gösterişsiz ve yavaştı. Yalnız zaman zaman en küçük bir sebeple uzun uzun gülerdi.

Onu şöyle tanıdım: Strazburg'un haftalarca süren yağmurlu gecelerinden birinde geç vakit yatmağa hazırlanıyordum. Birden odamın kapısı vuruldu. Açtım. Eşikte bir kadın duruyordu. Üstü başı sırsıklamdı, yüzünden saçlarından sular damlıyordu.

«Affedin, rahatsız ettim, dedi, odanızda ışık görünce çıkmağa mecbur kaldım. Arkadaşınız Serkiz aşağıda. Bana yardım ediniz, odasına çıkarayım.»

«Hasta mı? Nesi var?»

«Hasta değil, fakat çok sarhoş.»

Aşağı indik. Serkiz sofada arka üstü yatmıştı. Pansiyonumuzun garip yüzlerinden birisi de

budur. Kimya okuyordu. İranlı bir Ermeni idi. Ufak boylu, esmer, iri burunlu idi. Zeytin gibi siyah parlak gözleri vardı.

Ağzından anlaşılmaz kelimeler çıkıyor, arada bir, «inek beni bu hale sokan sensin,» diye bağıırıyordu. Beni görünce ne istediğimi sordu, ha dedi, «bu kaltak sana haber verdi, değil mi? Alacağı olsun!»

Ertesi sabah Serkiz erkenden odama geldi.

«Bu kadını sen tanımazsın, dedi, ismi Naoma. Ecza fakültesinde. Romanyalı. Dün gece onu gezmeğe götürdüm. Bir yerde oturduk. Ben içmeğe başladım. Sonra ona kur yapmak istedim. Anlıyorsun ya, çoktanberi kadınsızdım. Kabul etmedi. Bir otele götürmek istedim, reddetti. Öpmek istedim, yüzüme vurdu ve ben durmadan içtim.»

O geceden sonra da sık sık rastladım. Önce bizim pansiyonda oturmuyordu. Sonradan taşındı.

Naoma çirkin ve zekâsı az bir kadındı. Fakat ince hisleri vardı. Ona çok içli bir kız olduğunu söylediğim zaman, «tabii değil mi? dedi, mademki çirkinim! Küçüktenberi çirkinliğimi anladım. Ablam güzel bir kızdı. Annem, babam onu benden çok severlerdi. Daha doğrusu yalnız onu severlerdi. Beni beraber gezmeğe götürmekten çekindiklerini anlamıştım, hattâ annem yüzüme karşı, sen çirkin-sin, derdi.»

Ona hak veriyorum. Çünkü ben evlenemiyecektim. Bir anne için kızının evde kalması kadar büyük felâket olur mu? Ablamı fazla okutmadılar. Halbuki beni yüksek tahsile gönderen onlar oldu. Galiba hiç olmazsa bu suretle kendi ekmeğimi kendim kazanırım diye düşünmüşlerdi.»

Naoma'nın bir de aşk macerası varmış. Bunu bana kendisi bir gece kahkahalarla gülerek anlattı. Zaten o ne zaman böyle bir konu üzerinde konuşsa

işi gülmeğe, şakaya vururdu. Bu onun için belki ömrünün sonuna kadar gidecek bir mücadele idi.

«Romanya'da evimizin karşısında bir hapishane vardı. Odam bu hapishanenin am avlusuna bakıyordu. Günün belli saatlerinde mihkûmların avluya çıkıp gezmelerini seyrediyordum. Karışık tipler burada bir arada yaşıyorlardı. Bazan en ağır kelimelerle birbirlerine küfür ediyorlardı. Bazan içlerinden birisi şarkı söylüyor, ötekiler onun çevresinde toplanıyorlardı. O zaman bu adamların yüzlerinin uzadığını, gözlerinin başka âlemlere çevrildiğini zannediyordum.

Ben de kendimi göstermeden onların acılarına katılıyordum. Pişano çalmağa başlıyor, önce hafif hafif, sonra gittikçe sesimi yükselterek şarkı söylüyordum. Onlar bu piyanoya ve sesime alıştılar. Avluya çıktıkları zaman hepsi odama bakıyordu. Kendimi hiç göstermiyor, benim sesimle meşgul olmalarının saadetini kendim için yeter buluyor ve düşünüyordum, şimdi onlar beni kim bilir nasıl tahayyül ederlerdi?.. Her biri kendi gönlündeki, kafasındaki kadına benzetiyordur. Belki birisi için sarı saçlı, bir diğeri için siyah saçlıyım. Fakat hepsi için güzel, çok güzel, melek gibi güzel bir kadın olarak yaşıyorum.

Bütün bunları düşündükçe bahtiyarlığım artıyor, sesim berraklaşıyordu.

İçlerinde biri vardı. Bu, otuz yaşlarında gözüken, uzun, esmer bir adamdı. Parlak, bol saçları omuzlarına kadar düşüyordu. Bu adam bana romanlarda okuduğum şövalyeleri hatırlatıyordu. Daima bir kenara çekilir, duvara dayanarak gözlerini odamın penceresine dikerdi. Çelik gibi sert yüzünde çizgilerin yumuşadığını, başka başka mânalar aldığını görürdüm.

Yavaş yavaş onu sevmeğe başladım. Bu sevgi

ile beraber içimde bir korku doğdu. Ya annem anlarsa, ya ablam farkına varırsa! Bu benim için bir felâket olacaktı. İyi biliyordum, o zaman odamı değiştirecekler, piyano çalmama, şarkı söylememe izin vermiyeceklerdi. Çünkü annem benim sevecek ve se-vilecek bir kadın olmadığımı inanmıştı. O halde ne-den boşu boşuna hayallerle avunmak diyecekti. «Sen Allahın sana seçtiği yolda gitmelisin. Bu aşk yolu değildir!»

Bir gün eve bir kadın geldi. Allaha şükür ki ablam ve annem evde yoklardı. Kadın bana, «bu evde piyano çalan ve şarkı söyleyen çok güzel bir kadın varmış,» dedi. «Onu görmek isterim.»

Tabî o benim diyemedim.

«Evet, var, fakat şimdi evde değil, ne yapacak-sınız?»

«Siz nesisiniz?»

«Ben burada hizmetçiyim.»

Kadın bunun üzerine avucuma bir kaç para sı-kıstırdı, «beni dinleyin, dedi, sizi gördüğüm iyi ol-du. Bir mektup var, o hanıma vereceksin. Amma sakın kimseye bir şey söylemeyin, yoksa bir ada-mın felâketine sebep olursunuz.»

«Nasıl mektup, kimden geliyor?»

Bunları söylerken kalbim kopacak gibi atıyor-du.

«Karşıda, hapishanede bir siyasî mahkûm var. Bu mektubu o yolluyor.»

«Peki, dedim, mektubu hanımına vereceğim.»

Kadın bir daha tembih etti:

«Dikkat edin, kimse duymamalı.»

Odama çıktım. Mektubu uzun zaman açama-dım. Heyecandan bitkin ve harap bir halde idim. Kadının sözlerini hatırlıyordum. «Piyano çalan, şar-kı söyleyen güzel kadın!». Halbuki beni bir kere bile görmemişti. Sonunda mektubu açtım. İki satır-

dan ibaretti: «Sizi seviyorum, sesiniz, piyanonuz beni hayata başlıyor. Kim bilir ne kadar güzelsiniz!»

Bir kaç gün deli gibi oldum. Ne piyano çaldım, ne de şarkı söyledim. Sonra bu sessizliğimin ona vereceğı ıstırabı düşünerek yine başladım. İçimde mketubuna cevap vermek arzusu yanıyordu. Bu arzuyu yenemedim ve şöyle kısacık bir şey yazdım:

«Ben de sizi seviyorum. Elimden geldiğı kadar elemelerinizi azaltmağa çalışacağım.»

Bana aynı kadın ile yolladığı ikinci mektupta, neden yüzünüzü göstermiyorsunuz? diye yazdı.

Tabii göstermedim ve tam iki ay onunla böylece mektuplaştık. Fakat bir gün hayatımın en büyük ahmaklığını yaptım. Şöyle düşündüm: «O yüzüme değil, sesime âşık oldu. Sesim onun için ke derli, ümitsiz günlerin neş'e ve saadeti oldu. Yüzüm çirkin, amma sesim aynı değil mi? Ona kendimi gösterebilirim ve diyebilirim ki, «işte görüyorsun, ben güzel bir kadın değilim.» O zaman bana öyle geliyor ki, «ben senin sesini istiyorum. Beni hayata başlıyan odur, seni seviyorum.» diyecek.

Yazdığım son mektupta kendisini görmek için hapishaneye geleceğimi bildirdim. Ziyaret günü en sık elbisemi giydim, göğsüme bir çiçek taktım ve hapishaneye gittim:

Bekleme odasında bir çok kadınların ve çocukların arasında on dakika kadar bekledim. Sonra beni görüşme odasına götürdüler. Kapıdan girdiğim zaman ayaklarım birbirine dolaşıyordu. Bir an geri dönmeğı, koşa koşa kaçmağı düşündüm. Fakat işi ten geçmişti. O, ayakta, arkası kapıya dönmüş duruyordu. Ayak seslerimi işitince dönerek bana doğru bir kaç adım attı. Sonra birden durdu, yüzü sapsarı oldu.

«Gelmedi mi? Hanımınız, gelmedi mi?» diye kekeledi.

Başımı eğdim, hafif bir sesle, benim, dedim, ve sonra önünde diz çöktüm.

«Beni affedin, size eziyet ettim.» Başka bir kelime söylemeden odadan çıktım, eve geldim. Piyanoyu bir daha açmamak üzere kapadım, odamı değiştirdim, bir daha şarkı söylemedim.»

Naoma, hikâyesini bitirdiği zaman, «çocukluk, dedi, işte insanlar hayatlarında bazan böyle şeylere önem verirler!»

Sonra Naoma'yı çok iyi tanıyan bir Romen arkadaştan öğrendim ki, bu hikâye bir masaldan başka bir şey değildi. Ne böyle bir macera vardı, ne piyano çalmasını bilir, ne şarkı söylerdi. Bu hikâyeyi yıllardan beri herkese anlatıyordu. Bu onun hayalinin saf bir buluşu idi!

Onun en çok canını sıkan, Serkiz'in ikide bir, gel yatalım, demesi idi. Bir gün bundan bana bahsederken ağladı, bilmezsiniz, dedi, bu adamın bana bu sözleri söylerken gözlerinde okuduğum mâna ne yaralayıcıdır. Sanki bakışları ile bana şunları söylemek istiyor: «Sen çirkin bir kadınsın. Benden başkası sana zaten bakmaz. Ben de seni sevmiyorum ki, sana güzel cümlelerle, hediyelerle aşkımı anlatacım. Hayır, benim senden istediğim yalnız bir şey: Vücudundan alacağım sıcak zevk. İşte o kadar.»

Bir akşam yemekten sonra Naoma ile beraber çıktık. Hava sıcaktı. Ren'e doğru yürüdük. Suyun kenarında bir sıraya oturduk.

Birdenbire, «biliyor musunuz, dedi, artık hep Strazburg'da kalmaya karar verdim. Burada kendime bir iş bulacağım.»

Sustu. Heyecanlı bir kaç nefes aldı. Sonra yine başladı:

«Zaten artık bir tek isteğim var. Bana karşı samimisiniz, size söyleyeceğim. Bir çocuk istiyorum. Ben doğuracağım ve bütün sevmek ihtiyacımı çocu-

ğumu yetiştirmekte harcıyacağım. Bunu bilen yalnız bir Çek tanıdığım. Uzun, esmer, güzel bir adam! Bana sonradan kendisiyle evlenmek için hiç bir teşebbüste bulunmamak şartıyla bir çocuk vermediği vadetti. Hem bu çocuk erkek olacak. Buna eminim. Babasına benziyecek. Fakat onu hiç tanımayacak. Hep benimle beraber olacak. Kadınlar ona çıldıracaklar. Sonra istiyorum ki, onun asıl karısı ben olayım. Vücudunun değil, fakat ruhunun karısı olayım!»

Naoma'nın bu sözlerini o gece inanmadan dinledim.

Geçen yıl bir arkadaştan aldığım mektupta bu kadın hakkında şu satırlar yazılı idi: «..... arkadaşlara gelince, azizim, sana bir haber, şaşıracaksın, fakat bir gerçek . Naoma, şu eczacı fakültesindeki kız, daha iyi hatırlatayım, Serkiz'in tutulduğu kadın, bir kaç gün önce birdenbire çocuk doğurdu. Esmer bir oğlan. Bütün Prekter sokağı, hastahaneye onu görmeğe gittik. Yatakta boyanmış, başına çiçek takmış yatıyordu. Hepimizi sonsuz bir neş'e ve te-bessümle karşıladı. Çocuğu görme. Kara, kocaman gözleri var. Yanından çıktığımız zaman çocuğun babasının kim olabileceğini düşündük. Her halde Serkiz değil.

Ben arkadaşlarla çocuğun ismini «İkinci Jezü» koyalım, dedim. Kabul edildi. Yarın, öğrenciler namına bir heyetle beraber hastahaneye giderek bu ismi vermek istediğimizi Naoma'ya bildireceğiz. Bakalım ne diyecek...»

STAMAROF

Fransızca Dernière Nouvelle'in son sayısını okurken gözüme şöyle bir yazı ilişti:

«Kalp Para Yapan Bir Öğrenci»

«Strazburg Üniversitesi kimya öğrencilerinden Rum asıllı, Odessa'lı ve Romanya tebaasından Stamarof, kendi yaptığı sahte gümüş on franklıkları sürmeye çalışırken yakalanmıştır. Soruşturma, bu adama her ay babası tarafından bin frank gönderildiği halde, bu parayı bankaya yatırdığını, gayet sefil bir hayat yaşadığını meydana çıkarmıştır. Stamarof'un Alzas Bankasında 50.000 frangı geçen bir parası olduğu söylenmektedir...»

Elimi başıma vurdum. Gözlerimin önünde ince boynu, korkunç zayıflığı, sarı yüzü, küçük yeşil gözleriyle Stamarof canlandı. Gazetenin sahte para sürerken yakalandığını yazdığı bu adamı çok iyi tanıyordum. Hendisle tam bir buçuk yıl hemen hemen gece gündüz beraber yaşadık. Onun bir çok

gariplikleri vardı. Fakat hiç bir zaman böyle bir işe cesaret edeceğini düşünmemiştim.

Hay Stamarof Hay!

Uzak, yabancı memlekelerde geçen tahsil yılları insanı karma karışık karakterler arasında bırakıyor. Değişik memleketlerin, çeşitli ırkların bazan garip tipleriyle karşı karşıya geliyoruz. Aralarında öyleleri var ki, onları unutmak mümkün değil. Hafızanın içinde canlı olarak hep yaşıyorlar, en ufak bir vesileyle yeniden doğuyorlar. İşte Stamarof da böyle bir insandı. Ben Strazburg'dan ayrılırken uğurlamaya gelmişti. İlk tanıştığımız gün söylediği sözü bu son ayrılış anında da tekrar etti: «Ben hep insanların üstünde kaldım ve kalacağım. Seni bir daha belki görmeyeceğim, fakat beni unutmayacaksın.»

Bu genç adamla garip şartlar içinde tanıştık. Strazburg belediye seçimleri her zaman çok heyecanlı olmaktadır. Yıllardanberi de başkanlığa yaman bir komünist getirilmekte. Buna karşılık da belediye üyeleri ya sosyalist, yahut da cumhuriyetçilerden seçiliyor. Bu, âdeta bir gelenek olarak sürüp gitmekte. Strazburglular bu suretle sanayi merkezlerindeki büyük sınıf kavgasının en güzel hal çaresini bulmuş oluyorlar. Neyse, maksadım Strazburgluların sağduyusunu göstermek değil, Stamarof'la nasıl tanıştığımızı anlatmaktır. Ben oraya gittiğim yıl belediye başkanı aleyhine bir nümayiş yapıldı. Sebebi şu: 14 Temmuz şenliklerinde katedralin aydınlatılması için hükümet tarafından belediyeye yazılıyor. Komünist Başkan şu cevabı veriyor: «Ben komünistim. Halk beni buraya komünist olduğumu bilerek ve komünist olduğum için seçmiştir. 14 Temmuzu bir bayram saymıyorum. Bana emanet edilen halkın parasını da inanmadığım bir şenlik için harcıyamam.»

Hükûmet bu cevabı haklı bulmuş olacak ki, hiç sesini çıkarmadı ve katedral o gece vilâyetin parasıyla aydınlatıldı.

Üniversite çevrelerinde öyle gizli bir psikoloji vardır ki, meydana çıkmak için yalnız bir an ve fırsat bekler ve bu psikolojiyi yerinde, zamanında kullanmasını en iyi bilenler Yahudilerdir. Bu sefer de yine Yahudi öğrencilerin teşvikiyle «Büyük Fransız Milletinin büyük bayramını inkâr eden belediye başkanını protesto için, büyük, canlı, gürültülü bir kalabalık belediyenin önüne yığıldı. Ben biraz uzakta bir ağaca dayanarak seyrediyordum. Etrafımızı polisler sarmıştı. Genç hatipler biribiri arkasından boğazlarının bütün kuvvetiyle bağırarak söylüyorlardı. Alkışlar, kahrolsun sesleri, şarkılar, kahkahalar arasında ne kadar geçti bilmiyorum, birdenbire kalabalık kapıya doğru bir hareket yaptı ve işte tam bu sırada çok zayıf, kumral bir adam kapının önünde kollarını gerdi. «Durun, diye bağırdı. Ne istiyorsunuz? Biz üniversiteliler, biz hürriyetten başka bir şeye tapmayan insanlar kendi fikrini açıkça söyleyen bir adama karşı yürüyoruz. Bu ayıptır!»

Kekeliyor ve devam edemiyordu. Kalabalıktan sesler yükselmeğe başladı:

«İndirin aşağıya!»

«Susturun domuzu!»

«Dereye atalım!»

«Bu bizim Stamarof be!»

«Vay, Stamarof ha!»

«Stamarof, Stamarof!»

Bir ân içinde genç adam bir bohça gibi kapının önünden tâ benim yanıma kadar fırlatıldı. O zaman onu daha yakından gördüm. Kemikli, ince vücudu tirtir titriyordu. Yüzü kızarmış, saçları didik didik olmuştu. Gömleği pantolonundan çıkmış ve -yırtılmıştı. Geri döndü. «Hepiniz alçak domuzlarsınız!»

diye bağırdı. Sonra koşarak köşe başında kayboldu.

Aynı akşam Bulgar lokantasında onunla tanıştım. Yanında iki arkadaşı vardı. Göz göze geldik. Bu yüz bana vaktiyle gördüğüm Gülen Adam filmi ni hatırlattı. Yerinden kalkarak yanıma geldi. «Bugün sizi Belediyenin yanında gördüm, dedi. Söyleyin haklı değil miyim?»

Stamarof'la çok çabuk ahab olduk. Gerçekten garip, anlaşılması güç bir insandı. Ben burada onun ruh yapısını anlatmaya girişmiyeceğim. Yalnız beraber geçen günlerimizin bazı hâtıralarını anlatacağım.

Onunla çok çabuk ahab oldum, demiştim. Fakat ciddi bir çatışmadan sonra!. Daha aramızda senli benli olmadan önce bir gün otururken birdenbire bana şöyle dedi:

«Hayatımın sonuna kadar siz Türklere düşman kalacağım.»

«Neden Stamarof?»

«Çünkü siz benim büyük babama zulmettiniz. Onu yerinden ve evinden kovdunuz.»

«Demek ki, senin büyük baban fena bir adamdı, Stamarof. Biz Türkler fena olmıyanlara fenalık etmeyiz. Hem sana şunu söylüyeyim. Eğer burada benimle dost olmak istiyorsan, bütün bu eski Rumluk hikâyesini bir yana bırakacaksın, yoksa...»

Stamarof gözlerimin içine bakarak sordu:

«Yoksa?»

«Yoksa seni döverim.»

Ayağa kalktı, «adam sen de! dedi, elbette iyi yapmışlar. Ben de senin gibi düşünüyorum. Kabahat büyük babamda!»

Bir daha bu konuya dönmedik.

Stamarof'un iki kat elbisesi vardı. Birisi biraz yeni ve lâcivertti. Onu her pazar günü giyiyordu. Aynı zamanda bu elbise ile kullanmak üzere bir çift

tozluğu, kırmızı bir kravatı vardı. Öteki elbisesi yüzüne bakılmıyacak kadar eski idi. Onu nasıl giydiğine hâlâ şaşarım. Hele bir insanın bankada binlerce frangı olduktan sonra böyle bir elbise giymekte dayatmasını bir bedbahtlık sayarım. Ne ise.

Cebinde hep tüpler, küçük şişeler içinde sodyom, potasyom gibi kimya maddeleri taşıyordu. Fakat bu kadar değil. Aynı zamanda arka cebinde tam bir marangoz ve çilingir takımı vardı. Küçük küçük kutularda elektrik makinaları yapardı.

Benim üniversite hayatım, belki yaradılışımın biraz dağınık, perişan olmasından hayli başı boş geçti. Bundan şikâyetçi değilim. Hem şimdi o günleri düşündükçe tatlı bir hasret içinde kalıyorum, ne olur, diyorum, yine o günlere dönebilsem.

Stamarof her sabah Prekter sokağındaki odama gelir, beni yataktan kaldırırdı. Bu çocuğa karşı içimde hem acımak, hem de kızgınlık hisleri vardı. Acıyordum, çünkü zavallı bir halde idi. Zayıflığı beni ürkütüyordu. Kızıyordum, çünkü ömrümde kendisini bu kadar beğenen bir insan olabileceğini düşünmemiştim.

«Ben insanlara hep yüksekte bakıyorum. Onlardan üstünüm.»

Stamarof, her tartışmanın sonunda bunu söylerdi.

Dört lisan konuşuyordu. Rusça ve Fransızçayı çok iyi biliyordu. Herhangi bir konuda en derin noktalara kadar iniyor, beni hayrete düşüren bir bilgi ile konuşuyordu.

«Seni Destoyevski'nin tiplerine benzetiyorum Stamarof. Sen yarım kalmış bir İvan Karamazof, bir Raskolnikof, bir Alyoşa'sın!»

Yeşil gözleri bana nefretle bakıyordu.

«Hayır. Ben yalnız Stamarof'um. Raskolnikof'»

tan, Alyoşa'dan, hattâ Dostoyevski'nin kendisinden de yüksek Stamarof'um!»

Onda beni en çok kızdıran şey şu idi:

Arada sırada neş'enin seyrine uyarak onu birahaneye götürürdüm. Durmadan içer ve her dubleyi ısmarlarken yüzüme bakardı. O zaman gözleri hain bir ışıkla yanıyordu. İyice anlıyordum ki, içinden «Oh, parasız bir bira daha içtim!» diye düşünüyordu.

Bir gün yine bana böyle baktı. Garsonu çağırdım. Benim hesabımı ver, dedim.

«Yalnız mı?»

«Evet.»

Stamarof sapsarı kesildi.

«Benim param yok.»

«Bana ne!»

Yürüdüm.

O aylarda biraz para biriktirerek harcıyarak, eskimiş olan paltomun yerine bir yenisini yaptırmağa karar verdim. Stamarof bunu işittiği zaman önce sebebini anlayamadığım büyük bir sevinç gösterdi. Bana eski palto ile gezmemin doğru olmadığını, sık görünmem gerektiğini, çünkü yakında artık hukuk doktoru olacağımı anlattı.

Bir sabah çok erken kapım hızlı hızlı çalındı. Yataktan içim burkularak kalktım. Kapıyı açtım. Stamarof kollarımın arasına düştü. Titriyordu. Üstünde paltosu yoktu. Ceketinin yakasını kaldırmış, boynuna yırtık bir mendil sarmıştı. Dışarıda kar yağıyordu. Onun böyle bir havada paltosuz çıkması herhalde önemli bir şey olduğunu gösteriyordu. Yatağa oturdum. Ellerini tuttum. Yüzünde sonsuz bir acı okunuyordu. «Ne var, Stamarof, dedim, böyle sabah sabah!»

«Mahvoldum, mahvoldum, diye mırıldandı, ben sefil bir adamım. Ben kamçı ile dövülmeğe, yerden

yere vurulmağa, öldürülmeğe lâayık bir adamım. Babamdan mektup aldım. İki ay para göndermiyecekmiş. Ben de dün yeni elbisemle paltomu satmağa mecbur kaldım. Bu kışta kıyamette ya soğuktan öleceğim veya kendimi öldüreceğim.»

Gözleri doluyor ve kekeliyordu. Kalbim sanki bir bıçakla kesildi. İçim acı ile doldu. Saçlarını okşadım:

«Merak etme, Stamarof, ben yeni bir palto yaptırıyorum. Onu terziden alınca eskisini sana veririm. Çok eski değildir. Hem sana yakışacak da!»

Bir çocuk gibi sevindi. Bu sabahtan sonra günde dört defa evime uğruyordu. Her seferinde paltomu dizlerine alıyor, okşuyor, üzerinde yapacağı değişiklikleri anlatıyordu:

«Yakayı biraz daha kaldırtmak gerekiyor. Boyu kısa amma ziyarı yok. Zaten son moda kısa palto giymek. Astarı yırtılmış. Bende aynı renkte kumaş var, onunla yamarım. Cepleri fazla yukarıda kalıyor. Onu da astara kurşun dikerek indirebilirim.»

Stamarof'u böyle küçük bir hediye ile mesut ettiğimi gördükçe ben de seviniyordum. İyilik bir vazifedir. Yapılan iyilikle övünmemeli. Bunu herkes gibi biz de okuduk. Fakat ne olursa olsun, işte insan bedbaht sandığı birisini bahtiyar ettiğini görünce içinde bir çeşit yaratıcılık gururu duyuyor.

Fakat talih bu sefer Stamarof'la yar olmadı. Evden az para geldi. Yeni paltoyu terzide bırakmak zorunda kaldım. Bu felâketi Stamarof'a nasıl söyleyecektim? Gerçekten utanıyordum. Paltomu versem kendim de soğukta üşüyerek kalamazdım. Bir kaç gün hiç gözükmedim. Evde olduğum zamanlar onun geldiğini ayak seslerinden anlayınca kapıyı kilitliyor, sessiz, yatağıma uzanıyordum. O kapıya bir çok

defa ve gittikçe kuvvetli yumruklarla vuruyor, sonra ağır küfürler savurarak gidiyordu.

Fakat bir gün kapıdan çıkarken burun buruna geldik. Yüzü hiddetle buruşmuştu. Yakama yapışarak, «paltomu ver» dedi.

Ben onu gördüğüm anda ne yaparsa yapsın ses çıkarmamağa karar vermiştim. Vermiştim amma bu «Paltomu!» sözünü işitince fena halde kızdım. Ellerini yakamdan çekerek bağırdım:

«Ne paltosu, hangi paltonu?»

«Benim paltomu. Üstündekini. Onu bana bırakmağa söz vermemiş miydin? Niye aldattın?»

«Evvelâ bu palto senin değil, benim öz malımdır. Evet onu sana verecektim. Amma bir yenisini almak şartile. Halbuki işte alamadım, param yetişmedi.»

Stamarof birdenbire yumuşadı. Sâkin bir sesle:

«Peki ben ne yapayım?» dedi.

«Artık onu da sen düşün Stamarof.»

Ayrıldık. Bir iki adım uzaklaştı. Sonra birdenbire dönerek, «Bana bak, dedi. Bir frank borç verebilir misin?»

«Hay Allah belânı versin, Stamarof. Peki al.»

Stamarof annesinin Hollanda sarayına mensup bir prenses olduğunu iddia ediyordu. Babasıyla Avrupanın bilmem hangi şehrinde bir baloda tanışmışlar, aşk her ikisini birden vurmuş, evlenmeğe karar vermişler.

«Fakat ben bununla öğünmüyorum. Çünkü asalet aşağılık insanlara göre bir şey. Sonra inanıyorum ki, kimya imtihanlarını başaramayışımın sebebi de budur.»

Hayretle yüzüne baktım.

«Evet budur. Çünkü annemin babası kimyadan nefret eder ve insanların en ahmağı kimya ile uğraşır dermiş.»

«Öyle ise sen tam mesleğini bulmuşsun Stamarof.»

«Hayır, eğer ben ahmak olsaydım imtihanı geçirdim azizim.»

Stamarof dört yıldanberi birinci sınıfta kalıyordu. O yıl karar vermişti: «Eğer diyordu, bu sefer de kazanamazsam kendimi öldüreceğim!»

Bunun için keskin bir ustura almış yanında taşıyordu. İmtihanlar yaklaştıkça ben endişe ediyordum. İnsan belli olmaz, belki bir ümitsizlik anında dediğini yapar, diyordum.

İmtihandan bir gün önce yanına gittim, gezmeğe çıkardım. Çok sinirli idi. Ertesi günün neticesini tahmin etmeğe çalışıyor, ya geçemezsem! Ya geçemezsem diyip duruyordu. Usturasını almak istedin.

«Onu bana ver, Stamarof. Yanımda dursun. Yarın ben sana geri veririm.»

Vermedi. İmtihan günü hiç görmedim. Akşam üstü Fakülteye giderek, kazananların listesine baktım. Stamarof'un ismi yoktu. Gece geç vakte kadar sokaklarda onu aradım. Bulamadım. Galiba canına kıydı, diyor ve kendime lânet ediyordum. «Ahmak! Niye zorla elinden usturayı almadın?»

Dalgın dalgın ve kendimi Stamarof'un hayal ettiğim feci sonundan sorumlu tutarak Strazburg'un tanınmış bir çalgılı kahvesi olan Obet'e girdim. Salon kalabalıktı. Duman arkasında gözüken çiftleri seyrederken birdenbire Stamarof'un gözlerini gördüm. Kalbim çarparak, Stamarof! diye bağırdım. Dans ettiği kızı bıraktı, döndü ve beni görünce kıpkırmızı kesildi. Onu hayatta bulduğuma çok, amma çok sevinmiştim. Fakat aynı zamanda korkunç bir hiddet beni kapladı. İlerledim. Yakasından tutarak yüksek sesle:

«Sen âdi bir yalancısın, diye bağırdım. Neden kendini öldürmedin?»

Stamarof'a ait hâtıralarım pek çoktur. Hepsini yazmak uzun bir iş olacak. Bu çocuğu seviyordum. Onun sonunda böyle garip bir macera ile hapishaneyi boyladığını düşündükçe üzülüyorum.

Eğer ona bir daha rastlarsam yine şöyle diyeceğim:

«Sen Stamarof, Dostoyevski'nin tiplerine benziyorsun.»

Bana öyle geliyor ki bu sefer kızmıyacak.

RAHİBİN AŞKI

Strazburg'da geçen öğrenici hayatımın en hazin hâtırası bir protestan rahibinin aşkına aittir. Bu benim yalnız seyircisi olduğum bir hikâyeye!

Bulgar lokantasında toplanan öğrenciler, Silli'yi, bu mavi gözlü, bol sarı saçlı, iri Alman kızını çok iyi tanır. O, hepimizce zekâsı, bilgisi, tatlı konuşması ve visaline kavuşmaktaki kolaylıkla çok sevilen, çok aranan bir arkadaşı.

Silli'ye ahlâkındaki hafifliğe rağmen saygı da gösterirdik.

Dört lisani çok iyi konuşan bu Alman kızı, Bulgar lokantasındaki müşterileri şöyle bir sıralardı:

«Çok, çok kuvvetliler.»

«Çok kuvvetliler.»

«Şöyle böyleler.»

«Büyük ihtirashılar.»

«Çok ihtirashılar.»

«İşe yaramazlar.»

Bu ayırmalar uzun yatak odası tecrübelerinden sonra yapılmıştı.

Onun nazarında «çok çok» kuvvetliler yerini Türkler, büyük ihtiraslar rütbesini de Bulgarlar almışlardı.

Zaman zaman ortadan kaybolurdu. Hepimiz anladık ki, Silli yeni bir tecrübe peşindedir. Sonra yine meydana çıkar, samimî olduğu arkadaşlarına bizden uzaklaştığı günlerin hikâyelerini ballandıra ballandıra anlatırdı.

Bir yaz ayı yine onu görmez oldum. Bir kaç gün sonra bir kartını aldım. Strazburg'a trenle bir saat uzakta (Romans-Ville) denilen eski Roma-Cermen sınırı üzerindeki küçük bir kasabadan yazıyordu. Beni oraya çağırıyor, «iyi bir kaç gün geçiririz, canınız sıkılmaz», diyordu.

Bu çağırışı sevinçle kabul ettim. İmtihanlara çalışmak zaten beni çok yormuştu. Kır havası almak da iyi olacaktı.

Romans-Ville'ye gittim. Silli'yi istasyonda göreceğimi zannediyordum. Halbuki bulamadım.

Fakat adresini biliyordum. Oturduğu evden de ormanda olduğunu söylediler. Hava güzeldi. Kendi kendime «ormana çıkar, Silli'yi ararım», dedim.

Bu yağmurlu memlekette çoktanberi hasret olduğum mavi gök, güneşli orman hoşuma gidiyordu. Yavaş yavaş yürürken birden kısık sesler işittim. Etrafıma baktım, önce bir şey göremedim. Sonra sağ taraftaki sık çalılıkların arasında Silli'nin geniş omuzları gözlerimi aldı. Yan duruyordu, önünde diz çökmüş siyah elbiseli, kuvvetli yapılı bir adam vardı. Daha ötede iri, çirkin bir köpek uyukluyordu.

Genç kız düşünceli gözüküyor, ellerini önünde diz çökmüş gencin saçlarında gezdiriyordu.

Dikkat ettim, yarım saatlik bir okşanmadan sonra aşkın son düğümlerine kadar çözdüren Silli'-

ye bu manzara çok yakışıyordu. Bir ağacın arkasına geçerek bu güzel tabloyu seyretmeğe başladım. Silli bir Cermen ilâhesi heykelini andırıyordu. Eski Roma-Cermen sınırı üzerinde idik. Yüzü Roma'ya doğru dönmüş olan bu canlı, heykel, tam yerinde dikilmişti!

Bir an, önündeki siyah elbiseli adamı vahşî bir Cermen asker diye düşündüm. Çıplak, sarı ve kuvvetli yüzünü örten dağınık saçları ilâhenin dizlerine sürünüyordu.

Genç adam yavaş yavaş başını kaldırarak Silli'ye baktı. Bu güzel, sevimli bir yüzdü. Gözlerinde acı, ve sonsuz derecede saygılı bir yalvarış okunuyordu. Kulak verdim ve yalnız bir cümle işittim:

«Sizi mukaddes bir şeyi sever gibi seviyorum!»

Silli, genç adamı omuzlarından tutarak ayağa kaldırdı. Ben de ağacın arkasından onlara doğru ilerledim. Silli beni görünce sevinerek koştu. «O! ne zaman geldiniz? dedi. Sizi ben daha sonra bekliyordum. Fakat daha iyi. Sizi çok enteresan bir adamla tanıştıracam.»

Takdim etti:

«Türk arkadaşlardan...»

«Pastör Netter.»

Pastör iri, kocaman gövdesini önümde eğdi, elimi kuvvetli bir el biraz acıtarak sıktı.

İçimden, «galiba Silli en kuvvetliyi buldu,» dedim.

Pastör biraz konuştuktan sonra kilisede verilecek bir va'zı, ziyaret edilecek hastaları olduğunu söyledi ve bizden ayrılarak köpeğile beraber uzaklaştı.

Genç kız arkasından bakarak gülümsedi.

«Çok dikkate şayan bir adam. Haydelberg'de felsefe doktorası yapıyor. Aynı zamanda ilâhiyat doktoru. Geniş bir malûmatı var ve gerçek hatip.

Buranın da rahibidir. Fakat bilmezsiniz ne kadar sâf, daha doğrusu ne kadar dindar!»

Demin gördüğüm manzarayı Silli'ye anlattım.

«Ya! demek bizi gözetliyordunuz. Hiç doğru bir hareket değil. Fakat mademki gördünüz, söylüyeyim. Bana ilânı aşk ediyordu.

«Anladım, Silli. Yalnız tam bir Romeo gibi samimî ve heyecanlı gözüküyordu.

«Siz de düşünceli idiniz. Zannederim artık romantik, sürekli aşklardan hoşlanmağa başladınız!»

Genç kız çapkın bir kahkaha attı:

«Hayır, hayır! Fakat ne yapayım ki, o böyle. Bilseniz bana neler söyledi. Bende Meryem'in şefkatini ve iyiliğini buluyormuş. Bende Allahın pek az kullarına nasip ettiği o ilâhî yüz varmış. Beni sevmesi onun Allaha karşı olan en güzel ibadeti imiş! Ben onun için bir ruh, manevî bir varlık imişim. Bir kelime ile, Pastör beni Allahı sever gibi seviyormuş!»

Sordu:

«Ya siz, Silli, bu sevimli adamdan hoşlanıyormusunuz?»

Ciddî bir tavırla cevap verdi:

«Kuvvetli bir gence benziyor.»

Az zaman içinde Pastör'le çok dost olduk. Bu genç adamın zekâsı, saflığı ona sevimli bir şahsiyet vermişti. Aramızdaki dostluk ilerlemekle beraber hep resmî kalmış ve Silli konusunu hiç açmamıştık. Yalnız ben arada bir genç kıza soruyordum. O aynı şeyi söylüyordu: «Parmağının ucunu bile bana dokundurmadı.» z

Fakat sonunda Pastör bir gün açıldı:

«Silli'yle evlenmek istiyorum, dedi, buna ne dersiniz?»

Zavallı Pastör'ün yüzümde «iyi olur!» cevabının izlerini arıyan gözlerini unutamayacağım. Silli bu

kadar samimî, saf bir rahibin hayat arkadaşı olacak kadın değildi. Fakat benim de «Hayır bu işi yapmayınız!» demeye hakkım yoktu. Bu silli'ye karşı kabalık olurdu. Pastör'ü üzmemek ise hiç bir zaman istediğim bir şey değildi.

Nasıl olsa Silli bu teklifi reddedecek diye düşündüm ve cevap verdim:

«Oh aziz Pastör. Ben Silli'nin arkadaşlık taraflarını tanırım. Bu bakımdan misilsiz bir kızdır, ve yine buna göre diyebilirim ki, iyi bir eş de olabilir.»

Sözlerim Pastör'ü heyecanlandırdı.

«Bilseniz ona karşı ne kadar zayıfım. Onun yüzünde benim okuduğum, benim bulduğum mâna ne kadar derindir!

Dinin anlattığı en güzel aşkı bana o verdi. Evet, zaman zaman zannediyorum ki, biraz hafif bir kızdır. Böyle de olsa ne zararı var? Benim karım olduktan sonra Kilisenin ve Mukaddes Kitabın derin gerçeği içinde kalacaktır. Bu onun aslında temiz olan ruhunu ve vücudunu büsbütün temiz yapacak!»

Birden kızarak:

«Size bir şey soracağım, dedi. Ben çirkin bir adam mıyım?»

Hiç çirkin değildi. Aksine sevimli bir insandı.

«Hayır, dedim, Silli sizi beğeniyor. Buna emin olunuz.»

Pastör o akşam beni yemeğe davet etti ve bana yalnız Silli ve İsa'dan saatlerce bahsetti.

Bir kaç zaman ikisini birden görmedim. Bir akşam sokakta Silli'ye genç ve esmer bir delikanlıyla rastladım.

«Sana söyleyeceklerim var, dedi, yarın evde beni bekle.»

Ertesi gün geldi. Daha güzel ve canlı olmuştu. Kahkahalarla gülererek anlattı:

«Sizi görmiyeli neler oldu, bilseniz.»

Derhal atıldım, «Biliyorum, dedim, Pastör size evlenmek teklif etti.»

«Tamam, bakınız nasıl bir dekor içinde. Onunla Romans-ville de on beş gün beraber bulunduk. Her sabah ormana gidiyorduk. O her gün önümde diz çöküyor ve bana va'zeder gibi aşkını anlatıyordu. Sonra kiliseye günah çıkarmağa, hastalarını ziyarete gidiyordu.

Bir gün kiliseye beraber gitmeyi rica etti. «Size orada söyleyeceklerim var, dedi, ricamı reddetmeyiniz.»

Kabul ettim. Şiddetle merak ediyordum. Biliyordum ki, bir gün bana evlenmek teklif edecek. Fakat bunu henüz uzak zannediyordum.

Kiliseye gittik. Onu va'zederken seyrettim. Etrafında genç kızlar vardı. Pastör'e derin hayranlıkla bakıyorlardı. Eminim ki, bu dar, küçük kasabada kadınlar üzerinde büyük tesiri vardı.

Herkes dağıldıktan sonra yanıma geldi. Hiç bir şey söylemeden elimden tuttu, beni Meryem'in, kucağında İsa'yı tutan bir resminin önüne götürdü. Kilisenin yarı aydınlık ışığı içinde diz çöktük. O, titrek, heyecanlı bir sesle:

«Silli, dedi, Mukaddes Bâkire'nin mukaddes huzurundayız. O bize sevmegi, kendini vermegi, acı çekmegi öğretti. O bize en geniş ve güzel saadetin sevgide olduğunu gösterdi. Size bu Aziz Ana'nın karşısında elimi uzatıyorum ve diyorum ki, benim karım olunuz, benimle beraber ıstırap çekenlere huzur ve sükûn veriniz, sevmeyi bilmeyenlere sevmegi öğretiniz.»

Ben yüzüme hazin, melânkolik bir mâna vermeğe çalışıyordum. O, ağır, tane tane devam etti:

«Kabul ediyor musunuz? Temiz, saf kalbinizi benimle beraber insanların hayrına vermegi kabul ediyor musunuz?»

«Pastör, dedim, dışarı çıkalım. Burada konuşamayacak kadar heyecanlıyım.»

Kiliseden çıktık. Yavaş yavaş birbirimize hiç bir şey söylemeden eve geldik. Orada kapının önünde, size iki güne kadar cevap vereceğim, dedim, ve koşarak içeri girdim. Ertesi günü valizlerimi hazırlayarak Romans-Ville'den kaçtım. O gündenberi kendisini görmedim.»

«Silli, dedim, sonunda evlenmeğe mecbursunuz. Genç bir kızın hep yalnız yaşaması imkânsız. Pastör de iyi bir koca olabilir.»

Genç kız, «Siz deli mi oldunuz! diye bağırdı. Ben hayatımı bu Pastör'le beraber hasta ziyaret etmek, dağ başlarında İncil okumak, İsa'ya, Meryem'e dua etmekle mi geçireceğim? Yok, bir daha bana Pastör'den bahsetmeyiniz!»

«Peki, dedim. Dün yanınızda gördüğüm kimdi?»

Bu sorum Silli'yi canlandırdı:

«Yeni tanıştığım bir Çek talebe. Bilseniz ne kadar ihtirash!»

Sonra ayağa kalktı.

«Kahvede beni bekliyor. Allaha ısmarlıdık.»

Tuhaf bir rastlayış, ertesi günü Pastör beni ziyarete geldi. Yorgun gözükiyordu. Zayıflamıştı. Koltuğa yıkılır gibi oturdu. Korkunç köpeği homurdanarak ayaklarının dibinde kıvrıldı.

«Biliyor musunuz? diye başladı. Silli beni çok ağır tahkir etti.»

Meseleyi hiç duymamış gibi davrandım. Ne oldu? dedim.

«Çok ağır tahkir etti, diye tekrarladı, ona evlenmek teklif ettim. Size iki güne kadar cevap veririm, dedi ve sonra değil bir cevap, bir Allaha ısmarlıdık.»

marladık demeden Romans-Ville'den gitti. Dün akşam kendisini gördüm Vanında genç bir adam vardı. Bana selâm vermedi.»

Rahip çok üzgün gözüküyordu. Onu teselli etmek istedim. «Pastör, dedim, siz din adamısınız. Teselli bulmanız, affetmesini bilmeniz lâzım.»

«Oh, onu affediyorum. Fakat ben istemiştim ki, bu güzel genç kıızı dinin temiz bir kadını yapayım. Olmadı. Bunun içindir ki, tesellimi bulamıyorum.»

«Peki, dedim, şu halde ondan nefret etmeniz lâzım!»

Yüzüme baktı:

«Nefret mi?»

«Evet. Beni dinleyin. Size Silli'nin gerçek hayatını anlatayım. Göreceksiniz ki, size lâıyk bir kadın değildir.»

Silli'yi olduğu gibi gözlerinin önünde canlandırdım. Beni kederle dinledi. Arada bir «nasıl olur, nasıl olur?» diyordu, bu kadar temiz gözüken bir kızın böyle şeyler yapması düşünülebilir mi?»

Güldüm. «Yahoda'nın İsa'yı satması akla gelir miydi! dedim. Fakat işte sattı. Silli böyle bir kızdır. Ondan vazgeçiniz.»

Pastör sapsarı olmuştu. Çenesi ve dudakları titriyordu. Birden elleriyle yüzünü kapıyarak hıçkırmağa başladı.

O günden sonra bir ay daha geçti. Bir gün Strazburg gazetelerinin birinde «Feci bir kaza» başlığı altında şu haberi okudum:

«Romans-Ville pastörü Netter, resim çekmek için çıktığı dik ve altında derin bir uçurum bulunan kayadan ayağı kayarak düşmüş, başı parça parça olmuş, vücudu bir yığın kanlı et ve kemik halinde kalmış!»

Gözlerime yaş doldu. Pastör'ü bu kazaya kurban eden macerayı ilk defa o zaman acı hisler içinde hatırladım ve ve kendi kendime mırıldandım: Değmezdi zavallı rahip, değmezdi!

BİR ÇİNLİ ARKADAŞIM

Strazburg'da kış, kuru bir soğuktan ibarettir. Sıfırın çok altına kadar düşen ısı bu aylarda sanki havada billûrlaşır. Güneş renkli, temiz bir avizenin içine çekilmiş gibidir. Sonsuz parlaklığı vardır. Fakat işte o kadar. Ara sıra kar yağar. Bu gerçek bir neş'e demektir. Bu neş'enin sıcaklığı ile şaka umumî bir hale gelir. Ondan alınmak, üzülmek garip, hattâ ayıp sayılır.

Böyle bir günde bir grup halinde on arkadaş şehrin parkı olan Orangeri'ye gittik. Büyük park kar, neşe, kahkahaya boğulmuştu.

Birden gözümüze zayıf bir Çinli ilmişti. Bu bir felsefe öğrencisi idi. Hep yalnız ve sakindi. Onunla aramda kendi kendine doğmuş bir arkadaşlık vardı. İçimizden biri «Haydi, dedi, kara yatıralım.»

O zaman üzerine atladık. Yere yuvarlandı. Başına, yüzüne, ensesine, göğsüne kar doldurduk. O sesini çıkarmıyordu. Yalnız dudaklarında ıstıraplı bir bükülme vardı. Gözleri donuk iki cam gibi hepimizin yüzüne ayrı ayrı bakıyordu. Bu zalim şaka

belki daha çok sürecekti. Fakat o sırada aramızda birdenbire genç bir Çinli kadın belirdi. Garip bir fransızca ile «Ne yapıyorsunuz? diye bağırdı. Ne kadar zayıf olduğunuzu görmüyor musunuz? Ya hasta olursa?»

Çekildik. Bu kadın, Galya'nın yanındaki kız öğrenciler pansiyonunda oturuyordu. Yüzünden eksilmeyen gülümsemesi, tatlı, ince sesi ile kendini herkese sevdirmişti. Matematik yapıyordu. Yerde yatan ırkdaşını kaldırdı ve beraberce uzaklaştılar.

Bu küçük hâdise beni üzdü. Hep durgun, gamlı ve zayıf Çinlinin bu sıhhatli adamların neşesi karşısında ne kadar sarsıldığını düşündüm. Sonra bu hâdisenin, ikisi arasında bir aşk macerasına başlangıç olacağını hayal ettim, belki bu gönül hikâyesi şöyle doğar, dedim:

Kadın erkeğe: «Ne yapalım, dedi, bunlar Avrupalıdır. Onlarla bizim aramızdaki farklardan birisi de zaten bu değil mi? Bu insanlar nadir olarak me-yusturlar. Biz ancak zaman zaman neşeliyiz. Mademki bu bizim yaradılışımızın neticesi, onlara kızmağa hakkımız yok...»

«Fakat üşüdüm.»

«Şimdi gider, bir yerde sıcak çay içeriz.»

Her gün buluşmağa başladılar.

Genç Çinli yavaş yavaş kadın ırkdaşın gözünde gerçek bir kıymet oluyordu. İnce, hisli zekâsı vardı. Bütün dünya ve memleketi üzerinde açık fikirler besliyor.

Çin'in geçirdiği büyük karışıklıklar ona dokunuyordu. Her zaman bu konu üzerinde konuşuyorlardı. Güngeçtikçe biraz daha birbirlerine ısınıyorlar, birbirlerinin gizliliklerine iniyorlardı.

Bir gün ilk defa kadını evine götürdü. Küçük odası kitaplar ve kâğıtlar içinde kaybolmuştu. Duvarlarda büyük ihtilâlcilerin resimleri vardı.

Kitaplarını genç kıza gösterdi. Renkli Çin fincanlarında çay içtiler. Sonra yine Çin'den konuştular.

«Geçen yıl Paris'te açılan koloniyal sergisini gördünüz mü? diye başladı. Ben oraya gazetelerde okuduğum bir haber üzerine gittim. Yazmışlardı ki, sergide Çin'den canlı mahalleler kurulacaktır.

Bunu yapmışlar. Taklit, samandan küçük barakalara sarı, cılız Çinli kadınlar oturtmuşlardı.

Bunlar halı ve kumaş dokuyorlardı. Önlerinde Avrupalı bir kalabalık yığılmıştı. Bu kadınlarla gözgöze gelmek istemedim. Kendimi gizliyerek onlara baktım. Küçük çocuklar annelerine garip hayvanlar karşısında imişler gibi sualler suruyorlardı. Çok güzel bir kadına küçük bir erkek çocuk, «Bunlar da insan mı?» dedi. Kadın, «Elbet, diye cevap verdi. Yalnız bizden geri insanlar.»

Genç adam sustu. İkisi de bir kaç saniye düşündüler. Sonra yine başladı:

«Fakat eminim, eminim ki, bir gün muvaffak olacağız. Bunlardan aldığımızla bunları kıracağız.»

Çin'de geçen bir olayı anlattı:

«Dört genç şair vardı. Bunlar şiirlerinde veni fikirler aşıyorlardı. Gizli gizli, elden ele dolaşan şiirler her gün biraz daha kuvvetleniyor, her gün biraz daha tesirli oluyordu. Fakat idare edenler yaman bir kudrete sahiptiler. Para ve hiyanet onların en şaşmaz iki yardımcısı idi. Aylardanberi kendilerini korkuya düşüren şairleri yine bu iki kuvvet meydana çıkaracaktı. Yakalnadılar. Ölümlerine karar verildi. Ölüm şekli de korkunçtu. Diri diri gömülmek!»

Hikâyenin burasında genç adam garip bir titreme içinde kaldı ve sesi bir fısıltı halinde devam etti:

«Ağabeyim bu idam hükmünü yerine getire-

cekler arasında idi ve şairlerin en yakın gizli arkadaşlarındandı. Ölüm sabahı evden çok erken çıktı. Onu iyi tanıyordum, biliyordum ki, bu işi bir taş gibi sessiz yapacak.

Bana sonra, hemen o akşam kaçarak gittiği yabancı bir ülkeden, bu manzarayı yazdı:

«Şairleri, elleri arkalarından bağlı küçük bir meydana götürdük. Hava bulutlu ve durgundu. Benden, sekiz neferden ve dört mahkûmdan başka kimse yoktu. Fakat hissediyordum ki, meydana çerçeveleyen tel örgünün öte tarafında kendilerini göstermeyen bir çok göz bize bakıyor!

Çukurlar kazılmıştı. İş bittikten sonra toprağın üstünden geçecek küçük islindir bir kenarda duruyordu.

Birincisini çukura koyarken ellerini okşadım. Bana baktı, gözlerinde derin bir saadetin ince ışığı yandı. Boğazıma bir yumak tıkanı.

İkincisi mezarına inerken yüzünü elime sürdü ve tâ üstü kapanıncıya kadar kakhaha ile güldü.

Bana öyle geldi ki, silindirin altında gıcırdayan ses bu kakhahanın uzayışıdır.

Üçüncüsü ağladı. Fakat bu göz yaşları korkudan gelmiyordu. Terimi siler gibi yaptım, mendilimin ucunu bu yaşlarla ıslattım.

Dördüncüsü, benim en yakınım olan çukuruna kendisi girdi ve «yaşasın fikrim» diye bağırdı. Boğazımdaki yumak birdenbire çözüldü, gözlerime yaş, kızgın bir su gibi döküldü. Kendimi tuttum. Silindir uzun uzun yumuşak toprak üstünde dolaştı. Sonra ben ve neferlerim biribirimize bakmadan sessiz, ağır ağır yürüdük.»

Kadın onun ezberden okuduğu mektubu değil, sesini dinliyor ve yüzüne bakıyordu. Bu ses, kendi dili ona hiç bir zaman bu kadar âhenkli gelmemiştir.

Bu yüz, bu kendi kanından erkek yüzünü hiç bir zaman bu kadar güzel ve kudretli görmemişti.

Genç adamın kolunun belini sardığını heyecanla hissetti. Sonra karanlıkta saatlerce yalnız, başbaşa kaldılar.

Güzel, mesut günler yaşadılar. Onları hep beraber, biribirlerine çocuksu gülümsemelerle bakarken görüyordum. Biribirlerine söyledikleri sözleri bulmağa, kurdukları hulyaları gözümde canlandırmağa çalışıyordum.

Sonra bir gün, aylardanberi ilk defa Çinli arkadaşımı, Galyan'ın karşısındaki köprüden yalnız ve dalgın dalgın suya bakarken gördüm. Yaklaştım. Beni görünce sıkılmış gibi oldu. Konuşmaktan çekindi.

«Ne var? dedim, sizi bugün üzgün görüyorum. Hem yalnızsınız.»

Baktı. Gözleri yaşla doldu.

«Evet, yalnızım ve artık yalnız kalacağım.»

Selâm vermeden uzaklaştı.

Bu bir dakikalık konuşma bana hikâyenin ikinci kısmını ilham etti:

Bir gün genç Çinli, kadına, «Galiba hastalanıyorum, dedi, boğazım ağrıyor.»

Akşam ateşi yükseldi, ertesi sabah sayıklamaya başladı. Karyolasının içinde sarı bir gölge gibi kalan Çinli sayıklamalarında bazan kadının hiç anlamadığı şeyler söylüyordu. Kendisinin suçlu olduğundan bahsediyor, büyük bir sırrın bir gün açılmasından korkuyordu.

Hastalığın en şiddetli bir hale geldiği gece yatağında doğruldu. Elleri ile dolaba işaret etti. Kadın açtı. Çamaşırların üstünde bir defter duruyordu. Hasta defteri istedi. Kadın uzatırken o yine bay-

gın yatağa düştü. O zaman genç kız, garip bir heves içinde kaldı. Acaba bu defterde ne vardı? İlk defa görüyordu.

Karyolanın ayak ucunda yere bağdaş kurdu, Defterin sayfelerini açmağa başladı. İlk yapraklarda adresler, fransızca kelimeler, cümleler vardı. Sonra birdenbire büyük yazılarla şu cümleyi okudu:

«Anlıyorum ki, aşk bir ihtiyaçtır.»

Bu satırın altına bir köpek resmi yapılmıştı. Sonra silinmiş satırlar geliyordu. Okumağa çalıştı, başaramadı. Bir sahife daha çevirdi:

«Buraya gelmekle hata ettim. Çünkü dönerken fikirlerimden ve gayelerimden tamamen uzaklaşmış olacağım. İhtiyaç beni sardı ve artmakta.»

Yine silinmiş bir çok satır! Başka bir yaprakta şunlar yazılıydı:

«Köşe başlarında kendilerini satmak için bekleyen kadınlar benden diğer erkeklerden istediklerinden fazla alıyorlar. Bu gücüme gidiyor. Gidiyor amma dün akşam sokakta beni böyle bir teklif ile savan kadına hak verdim. Sonunda iş aşka dayanmakta. Para ile de olsa!»

«Artık vaz geçmeliyim. Bu mevzuu kafamdan çıkarmalıyım.»

Sonra bir kaç sahifede büyük harflerle aynı cümleler bir çok defa yazılmıştı:

«— Çin kurtulacaktır!

«— Çin, büyük Çin refaha erecektir!

«— Çin benim ve benim gibi olanların Çini'dir!

«— Bizimle Avrupalılar arasındaki fark yalnız ruhta değil, aynı zamanda vücuttadır da!

«— Çin'i kurtaracak silâhlar onu ezen silâhlarıdır! Garbın fikir ve silâhları!»

Genç kadın birdenbire kendi ismini gördü. Kalbi hızla attı:

«Ondan ilk defa şimdi bahsediyorum. Nasıl oldu da karşıma çıktı? Keşke görmeseydim! Ben fena bir adamım. Şeytan içime girmek üzere. Bu fikri kafandan kovmalısın!»

Yine bir çok sahifelerde kuş, köpek, Çin kayıkları, Çin evleri resimleri vardı. Bir kaç yaprak daha çevirdi, sık yazılarla yazılmış satırları okumağa başladı.

«İçimdeki şeytan benden daha kuvvetli çıktı. Bunu yapmağa mecburum. Beni affetmesi lâzım. Bir insanım ve bütün zaafım bundan ileri geliyor. Belki bu suretle Çin'de kurduğum hulyaların ancak bir taslağını yaşamış olacağım. Fakat yine bir sevgilim ve kitaplarım olacak.

Onun bana karşı olan hareketlerinden anlıyorum ki, üzerinde tesirim oldu.

Sonra belki, belki değil, elbette o da benim vaziyetimdedir. Ne yapalım?

Nasıl olsa bana bir kadın memlekete döndüğüm zaman da lâzımdır.»

Defter genç kızın elinden düştü. Hasta bu gü-rültü ile uyandı.

«Ne var? Ne düştü? Ağlıyor musun?»

«Hayır, hayır, bir şey düşmedi.»

«Bana hıçkırıyorlar gibi geldi.»

«Ateşin var, ondan.»

Kadın hastanın üstüne eğildi. Bu süzgülün yüz karşısında kalbi ilk defa yalnız acı ile doldu.

«Haklısın, haklısın diye mırıldandı. Fakat zavallı hulyalarım!»

«Ne söylüyorsun?»

«Hiç.»

«Peki bana bir şarkı söyle.»

Çinli iyileşti ve genç kızda sebebini anlamadığı bir değişme gördü. Kadın durgunlaşmıştı. Kendisini

dinler gibi gözüktüğü halde başka şeyler düşündüğünü anlıyordu.

«Neden böylesin? Sana ne oluyor?»

«Bir şeyim yok, diyordu, hastalığın beni fazla üzdü, işte o kadar. Mademki sen iyileştin, benimki de geçecektir.»

Bir gün genç kız, «Bu akşam gezelim, dedi, artık çıkabilirsin.»

Yemekten sonra çıktılar. Önce şehrin içini dolaştılar. Hemen hemen hiç konuşmuyorlardı. Sonra genç kadın onu şehrin dışına doğru sürükledi.

«Nereye gidiyoruz?»

«Orangeri'ye.»

Çinli paltosunun yakasını kaldırdı. Park, yaklaştıkça koyuluğu artan simsiyah bir yağın gibiydi. Rüzgâr dalları sarsıyor, kuşları ürkütüyordu. Her kanat sesi karanlıkta kısık bir ıslık gibi uzuyordu.

Gölün etrafında gezdiler.

«Artık çıkalım.»

Hep kadın söylüyordu. Ötekisi yine itaat etti.

«Şimdi beni dinle! Ben memlekétten uzak bir ülkede bir erkek ırkdaşıma yapabileceğim en büyük yardımı, belki bilmiyerek yaptım ve bunun için mesudum!»

Erkek kadına baktı. O aynı sesle devam etti:

«Bilmiyorum, bundan daha fazlasını yapmak elimde midir?»

İşte senin de Avrupa'da kitaplar, üniversite, hülya ve hasret içinde yaşadığın bir aşk hikâyen oldu.»

Bir kaç zaman yine sustular ve Çinli genç kızdaki değişmenin sebebini anladı.

Kadın devam etti:

«Memnunsun, değil mi? Her halde! Bana gelince ben de öyle. Fena mı işte! Ben de hemen hemen senin gibi idim. Fakat ben sana gerçekten bağlan-

muştım. Kendi halimi tabii görmüştüm. Aşk, bu kadarcık da olsun, yine bir saadettir!»

Sesi gittikçe alaylı bir âhenk alıyordu.

«Kabul etmek gerekir: güzellik bizim dışımızda. Ben bunu iyice anlamıştım ve sana kafamla bağlanmıştım dostum.»

Goethe anıtının merdivenlerine oturdular. Hava yavaş yavaş ağırıyordu. Sağ tarafta protestan kilisesinin çan kulesi sis içinde müphem, olduğundan çok daha büyük gözükiyordu. Köprünün fenerleri hâlâ yanıyordu. Solda eski Strazburg'un biribiri üstüne yığılmış evleri arkasından Katedral yükseliyordu.

Genç adam başını çevirdi. Goethe'nin ince, güzel profiline hasretle baktı. Bu tunçtan baş, bu sabah sanki canlı idi, sanki gözlerinde yaş, dudaklarında titreme vardı.

Ağır ağır söylenmeğe başladı:

«Beni affet. Kabahat benim değil, seni karşıma çıkaran, bizi biribimize yaklaştıran tesadüfündür. Bu, bize benzemiyen, bizim dilimizi koñuşmayan, bizim gibi düşünmeyen insanlar içinde kaldık. Onlar soğugun kendilerine verdiği neşe altında, hatırlıyor musun, benim ıstırabımla nasıl eğlenmişlerdi? Bu toprak bizim topraklardan başkadır. Biz buraya çorak, kayalıklı, kederli iklimlerden geldik. O iklimlerin memlekettinde bizi sevenler ve beğenenler vardı... Beni affet.»

Boğazında hıçkırıklar düğümlendi.

Kadın:

«Üşüyeceksin, dedi, artık ayrılalım. Seni unutmayacağım. Beni unutmamanı senden istiyeceğim. Kim bilir belki bir gün!»

Ayağa kalktı. Bütün vücudu sabahın ıslaklığı

ile kucaklaşır gibi büzüldü. Sonra hızlı adımlarla, koşarcasına «Herder» sokağına doğru yürüdü.

Erkeğin gözleri tâ köşe başında kayboluncaya kadar ona baktı.

AYRILIŞ

Bir buçuk yılın günleri ve geceleri biribiri ardından o kadar hızla geçtiler ki, elimde valizlerim kendimi istasyonun bekleme salonunda bulduğum zaman sabahtanberi duyduğum hüznün şaşkınlığa döndü.

Biri Rus, öteki Lehli iki arkadaşla beraberdim. Yüzlerini belki bir daha göremeyeceğim. Bir tesadüf bizi aynı binanın içinde yanyana getirmişti. Birkaç dakika sonra onlardan bana, benden onlara bazı hâtıralardan başka bir şey kalmıyacaktı. Öyle ise haydi büfeye! Bu âna kadar hep gelecek günlerin şerefine dubleleri kaldırırdık. Şu son dakikada artık geride kalmak üzere olan hayat parçası için içeceğiz.

Tren kalkıncaya kadar hâtralarımızı hep beraber ve hepsini birden biribimize anlatmak ihtiyacı içinde kaldık.

Sonra Strazburg arkamda gittikçe ufalan bir dizi ışık halinde uzaklaştı.

Ben Türkiye'den binlerce kilometre uzaktaki bu yağmurlu, rutubetli şehre, bu şehrin göğsünde her milletten yüzlerce genci taşıyan Üniversitesine, saçsız, çürük dişli Alzaslı erkeğe, güzel yeşil gözlü, kaba dilli Alzaslı kıza alışmıştım. Bulgar lokantasının kavgalı, gürültülü sofraları, «Palais des Fêtes» in, kendinden geçmiş, sarhoş baloları, Goethe'nin mağrur, dimdik heykeli, daha şimdiden uzak zamanlarda yaşanmış hâtıraların arasında yer almağa başlıyorlar.

Onlar bu dakikada yine aynı dekorların içinde, aynı hava ve renk altındadırlar. Kim bilir, belki benim içlerinden çıkıp uzaklaştığımı farketmediler bile.

Alzaslı kız ve Alzas'ta okuyan yabancı öğrenci! Bunlar unutmak tesellisini bulmağa, unutulmak acısını tatmağa mecburdurlar. Güzel bir tesadüf onları yanyana getiriyor, biliyorlar ki, bir gün ayrılacaklar. Çılgın bir hevesle, yılları, günleri, geceleri ve hattâ dakikaları durdurmağa çalışıyorlar. Mademki bir gün öleceğiz! demiyorlar; mademki sonunda buradan gideceğiz, diyorlar.

Yabancı öğrenci için Alzas fâni dünyanın fâni bir köşesidir.

Ben yola çıkmadan bir ay önce memleketine giden bir başka arkadaşı uğurlamak için istasyona gelmiştim. Bu arkadaş üç yıldanberi küçük bir kızla beraberdi. Kız trenin hareket saati yaklaştıkça daha fazla ağlıyor daha fazla döğünüyordu. Deliknlının elleri yüzünde hıçkırıklarla boğluyor zannettim.

Teselli etmek istedim, ebediyen ayrılmıyorsunuz ki. dedim, yine gelecek!

Yüzüme baktı. Yaş taşan gözlerinde tevekkül ve anlayış vardı. Hayır, diye mırıldandı, gidiyor ve gitmeğe mecburdur.

On beş gün sonra genç kıızı tığ gibi bir deli-

kanlı ile gördüm. Uzaktan sevinçli bir el sallama-
siyle selâm verdi.

Hayat gerçekte bundan ibarettir.

Yarın sabah ben Marsilya'ya girerken Straz-
burg yine sisler dumanlar arasında uyanacak; yine
Katedral şehri ağır, tane tane, seslere boğacak; yi-
ne Üniversite meydanı öğrenciler, sarışın küçük
çocuklar, geveze dadılarla dolacak ve yine trenden
gara inen bir genç hulya, heyecan içinde bu yıllarca
kalacağı memleketi dolaşmağa koşacak!

Bütün bunları düşünüyorum ve anlıyorum ki,
ben Strazburg'da son öğrencilik günlerimle bera-
ber başı boş, avare, hür gençliği de bıraktım.

Bu şehir kendim için, vatanım için hulya kur-
duğum son yer oldu. Şimdi hayatımın bir parçası
daha günleri, geceleri, hikâye ve yüzleri ile geride
kaldı. Strazburg ayları! Bu, hayatımı ikiye bölen
bir devredir. Bir tarafında yaşanmış çocukluk, gül-
pembe heyecan ve hulya yılları, öte yanda yaşana-
cak, içinde neler geçeceği belli olmayan zamanlar!

Bunlar da yavaş yavaş alımda çizgiler, saçla-
rımda aklar bırakarak akıp gidecekler.

Doğcak her yeni çizgi, belirecek yepyeni ak-
tel bana bir kere daha Strazburg'u, onun gecelerini,
Kadetralli, Üniversitesini, Alzasçayı ve Alzaslı kadı-
nı hatırlatacak. Keşke, diyeceğim, yine yirmi iki
yaşında olsam, yine Strazburg'da olsam, yine kö-
püklü bira dubleleri karşısında çılgın, olmayacak
hulyalara dalsam!

Seneler evvel bir sonbahar sabahı
İstanbul'dan ayrılan vapurun
güvertesinden babama son defa
bakıyorum. Yüzünde derin bir hüzün,
biraz asabi, biraz yorgun bana el
sallıyor. Kimbilir belki de babasının
kendisini Strassburg'a gönderirken, gene
bu rıhtımda bizimkine çok benzeyen
bir dekor içinde, duyduklarını hissetti
babam. Ben ise gençliğimin tâ ilk
günlerinden beri defalarca okuduğum
«Strassburg Hatıraları» nın
kafamda canlandığı diyarlara doğru
gidiyorum. Hayallerimde Fransa,
Fransa'da Atyas, Febüs. Fransa'da
Paris, Paris'te bir Stanarof, bir Silli,
Naoma. Ben Fransa'yı, ben Paris'i
babamın «Strassburg Hatıraları» ndaki
bu tiplerle daha gitmeden tanıdım.
Bu gün bilmem kaçınıcı defadır
«Strassburg Hatıraları» nı tekrar
okuyorum ve bir kere daha
anlıyorum ki, siz Atyas'lar, Febüs'ler,
Silli'ler, sen Naoma, sen Stamarof,
sadece orada değilsiniz, sen Çinli
arkadaşım, sen de, hepiniz
etrafımdasınız. İsimleriniz değişik
olmuş ne çıkar. Ben sizleri
«Strassburg Hatıraları» nda
tanıdım, orada anladım burada ise
tekrar karşılaştım.
Hepinizi ayrı ayrı seviyorum.
Hepinize ayrı ayrı selâm.
Selâm sana kişi-oğlu.

Mustafa Kemal AĞAOĞLU

FİATİ 3 LİRA